

Tartu Ülikool

Sotsiaalteaduste valdkond

Narva kolledž

Õppekava Koolieelse lasteasutuse õpetaja mitmekeelses õppekeskkonnas

Aivi Vooremäe ja Maimu Kala

**KOSE LASTEAED PÄEVALILL ÕPPERAJA LOOMINE ÕPPE- JA
KASVATUSTEGEVUSE MITMEKESISTAMISEKS**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Lehte Tuuling, MA

Narva 2025

Kinnitus

Oleme koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kasutatud kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Aivi Vooremäe

Maimu Kala

(digitaalselt allkirjastatud)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Meie, Aivi Vooremäe ja Maimu Kala,

1. anname Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) meie loodud teose

Kose Lasteaed PäevaLill õpperaja loomine õppe- ja kasvatustegevuse mitmekesistamiseks, mille juhendaja on Lehte Tuuling, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Anname Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NY ND 4.0, mis lubab autoritele viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Oleme teadlikud, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autoritele.

4. Kinnitame, et lihtlitsentsi andmisega ei riku me teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Aivi Vooremäe
Maimu Kala
18.05.2025

SUMMARY

CREATING A KOSE LASTEAED PÄEVALILL LEARNING COURSE TO DIVERSIFY LEARNING AND EDUCATIONAL ACTIVITIES

The aim of the bachelor's thesis was to create a learning trail at Kose Lasteaed PäevaLill to diversify learning and educational activities. The national curriculum for preschool institutions states under the area "Me and the environment" that the goal of children's learning and educational activities is to comprehensively understand and know the world around them and to notice changes in nature. Our kindergarten lacked a mapped and marked learning trail to diversify learning and educational activities in a genuine natural environment. In order to raise children's environmental awareness and seeing nature as the best teacher, we saw the need to create a learning trail. In this regard, 17 observation points were mapped where children with a supervisor can actively experience and learn from nature using all their senses.

The aim of the research was to determine the necessity of the learning trail, to prepare a learning trail and supporting material for the learning trail. The research tasks were to map and, if possible, mark natural and artificial objects and cultural sites in and near the kindergarten, to prepare supporting materials for teachers to support activities carried out at observation points, to test the learning trail for teachers to carry out teaching and educational activities and to collect feedback. The last task was to make improvements and changes to the learning trail plan and supporting materials.

When planning and creating the trail, the specific nature of the home area was taken into account, because Kose Lasteaed PäevaLill is based on the pedagogical ideas of Käis in its teaching and educational activities, it means the lessons are linked into a single whole and the focus of the teaching is local history. Outdoor learning is learning in a genuine, learning-supporting environment, where learning about nature means using it as an object of observation, learning and acquiring knowledge.

Action Research was chosen as the research strategy, the main goal of which is practical applicability, focusing on solving problems and finding solutions. To conduct an action research study, it is necessary to conduct a thorough study in which the problem must be clearly defined. The action plan must be described and implemented, and finally, an

evaluation must be considered to show whether the decisions made were correct. In the bachelor's thesis, the authors used purposeful probability sampling. The purpose of the surveys conducted was to find out the opinion and assessment of teachers and experts on the suitability of the learning trail, to make suggestions for improvement so that the prepared support material would be as diverse as possible and support teaching and educational activities. 35 teachers responded to the questionnaire on the necessity of the learning trail and the importance of the support material on the learning trail. Five teachers were sent the prepared material to support the teaching and educational activities carried out on the learning trail and were asked to complete the trail with children and provide feedback. Four out of five teachers provided feedback on the created trail and support material.

The results of the bachelor's thesis concluded that, in the opinion of the teachers, the creation of the Kose Lasteaed PäevaLill learning trail was necessary to diversify teaching and educational activities. The creation of the learning trail gives teachers greater freedom to introduce the use of all senses into the learning process. Based on the feedback, it was confirmed that the learning trail meets the goals and principles of the national curriculum's teaching and educational activities. In addition, it was noted that the recommendations for the teachers are suitable and relevant and help to carry out the study tour in a guided manner.

The too short time left for teachers to familiarize themselves with the trail and supporting materials and provide feedback can be considered a limitation of the work.

The authors of the thesis believe that the most important value of the bachelor's thesis was the creation of the Kose Lasteaed PäevaLill learning trail and the preparation of supporting materials to support teaching and educational activities, and that it can be completed at different times of the year. The authors believe that the created learning trail and supporting materials will be actively used, developed and improved in the future.

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	7
1. ÕPPERADA ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE TOETAJANA.....	9
1.1. Keskkonna mõju lapse arengule	9
1.2. Õuesõppe mõiste ja rakendamine	10
1.3. Õpperaja loomise ja kasutamise põhimõtted	11
2. UURIMISTÖÖ METOODIKA.....	13
2.1. Uurimistöö eesmärk ja uurimisülesanded	13
2.2. Metoodika valik ja kirjeldus	13
2.3. Valimi kirjeldus.....	15
3. TEGEVUSUURINGU PROTSEDUUR	16
3.1. Kavandamine	16
3.2. Kaardistamine.....	19
3.3. Loomine ja rakendamine	23
3.4. Parendused.....	27
3.5. Arutelu ja järeldused.....	28
3.6. Töö autorite originaalne panus	29
KOKKUVÕTE	30
KASUTATUD KIRJANDUS	32
LISAD.....	36
Lisa 1. Küsimustik õpetajatele õpperaja vajalikkuse väljaselgitamiseks	36
Lisa 2. Küsimustik ekspertidele.....	38
Lisa 2 järg	39
Lisa 3. Küsimustik raja läbinud õpetajatele.....	40
Lisa 4. Õpperaja abimaterjal.....	41

SISSEJUHATUS

Keskkonnateadlikkuse tõstmiseks saame rakendada õuesõpet kui ehedas kodukoha looduskeskkonnas õppimist, tõstes sellega laste teadlikkust, hoiakuid ja väärtushinnanguid. Õpetaja ja täiskasvanu eesmärk õpperajal läbivate tegevustega on olla eeskujuks lastele ning see on aluseks nende loodussäästvale mõtteviisile.

Aastal 2024 läbiviidud keskkonnateadlikkuse uuring näitas, et hoolimata enesehinnangulisest kõrgest keskkonnateadlikkusest ei adu inimesed siiski igapäevategevuste mõjusid keskkonnale päriselulises kontekstis ja ei tunta keskkonda kahjustavaid tegevusi ära ega osata hinnata tegevuse seost ja mõju keskkonnale. Looduse väärtus põhineb mõistmisel, et loodusel on väärtus ka siis, kui sellest ei tõuse meie jaoks otsest kasu. Sellest tulenevalt on kõikidel liikidel samaväärne õigus elule (Kliimaministeerium, 2024, lk 67).

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas „Mina ja keskkond“ valdkonna eesmärkides on kirjas, et eelkooliealine laps peab mõistma inimese mõju loodusele, elukeskkonnale ning märkama muutusi looduses. Sellest lähtuvalt suunatakse lapsi ümbritsevat maailma ja loodust märkama, avastama, uurima ning kogema igapäevatoimingute, tegutsemise ja mängude kaudu, võimaldades lastel ümbritsevat tajuda kõikide meelte ning aistingute abil (KELA RÕK, 2008).

Kaisa Jänis (2019) tõi oma uurimistöös välja, et lapsed on tänu õpperadadele hakanud rohkem märkama, ise looduses looma ja loodust hoidma. Jane Kuus (2023) uurimistööst selgub, et õuesõpe õpperajal ei anna ainult uusi teadmisi, vaid kujundab lisaks ka laste väärtusi ning annab hea panuse lapse arengule.

Kose Lasteaed PäevaLill õppekavas on välja toodud, et lähtutakse õppe- ja kasvatustegevustes Käisi pedagoogikast, sidudes kõik õpetusalad üheks tervikuks ja lähtuvalt sellest meie bakalaureusetöö teema valik (Kose Lasteaed PäevaLill õppekava, i.a).

Meie lasteaial puudub kaardistatud ja märgistatud õpperada õppe- ja kasvatustegevuse mitmekesistamiseks ehedas looduskeskkonnas. Laste keskkonnateadlikkuse tõstmiseks ning nähes loodust kui parimat õpetajat näeme vajadust luua õpperada. Sellega seondult loome punktid, kus lapsed koos juhendajaga saavad aktiivselt kõiki meeli kasutades looduslähedust kogeda ja sellest õppida.

Meie bakalaureusetöö eesmärgiks on luua Kosele mitmekülgne õpperada ja abimaterjalid õppe- ja kasvatustegevuse mitmekesistamiseks. Kasutades põhimõtet lähemalt kaugemale, loome punktid alustades lasteaia õuealalt lõpetades kodukandi lähedal metsatukas. Rada saab kasutada projektõppe põhiselt lähtuvalt hetke teemast (nt lõhetrepp- Pirita jõgi), samas on rada ka kõigile üldkasutatav. Sellest tulenevalt otsustasime koostada õuesõpperaja koos abimaterjalidega kodukoha loodus- ja tehisobjektide ning kultuuripaikade tundmaõppimiseks.

Meie bakalaureusetöö uurimisülesanded on:

1. Selgitada välja vajalikkus tähistatud õpperaja kui õppe- ja kasvatustegevuse mitmekesistamiseks õpetajate hinnangul ja nende ootused seoses sellega.
2. Kaardistada õpperaja loomiseks lasteaia läheduses asuvad loodus-, tehisobjektid ning kultuuripaigad ja koostada õpperaja plaan.
3. Koostada abimaterjalid vaatluspunktides läbiviidavate tegevuste toetamiseks õpetajatele.
4. Katsetada õpperada õppekasvatustegevuste mitmekesistamiseks õpetajate poolt ja koguda tagasisidet.
5. Vajadusel teha parandusi ja muutusi õpperaja plaanis ja abistavates materjalides.

Töö koosneb kolmest osast. Esimeses osas antakse ülevaade keskkonna mõjust lapse arengule, õuesõppe olemusest ning õpperaja loomise ja kasutamise põhimõtetest toetudes teoreetilistele lähtekohtadele. Teises osas kirjeldatakse uurimisviisi metoodika valikut, uurimistöö eesmärgi, kogu töö protsessi. Kolmandas osas keskendutakse loodud õpperaja analüüsile. Analüüsitakse õpetajate ning ekspertide hinnanguid ja ettepanekuid õpperaja täiendamiseks, abimaterjali parendamiseks.

1. ÕPPERADA ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE TOETAJANA

1.1. Keskkonna mõju lapse arengule

Lapsed tegutsevad looduslikus keskkonnas aktiivselt— see aitab neil õpitavat mõtestada ja omandatud teadmisi reaalse eluga seostada. Lisaks aitab see neil kinnistada olemasolevaid teadmisi ja luua seoseid. Aktiivõppe rakendamisel on lapsed olukorras, kus nad on sunnitud rääkima, kuulama, kaasa mõtlema ja tegutsema (Vihman, 2016, lk 4—5).

Koolieelse lasteasutuse seaduses ja koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas on välja toodud, et laste õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on ümbritseva maailma terviklik mõistmine ning tundmine ja looduses muutuste märkamine. *Üldeesmärgist lähtuvalt toetab õppe- ja kasvatustegevus lapse kehalist, vaimset, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut, mille tulemusel kujuneb lapsel terviklik ja positiivne minapilt, ümbritseva keskkonna mõistmine, eetilise käitumine ning algatusvõime* (KELA RÕK, 2008; Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999, § 3).

Käisi pedagoogilistes põhimõtetes on väga olulisel kohal kodukoha looduse õpetamine ja tundmaõppimine. See on parim viis, kuidas lastele õpetada kodu ja kodukoha armastust. Loodusest saadav elamus ei ole ainult hetk, vaid haarab lapse tundeelu laiemalt ja süvendab tema tunnetusprotsesse (Käis, 2018, lk 159).

Väliskeskkonnas erinevate võimaluste kujundamiseks tuleks toetuda sellele, et väikesed lapsed õpivad kõige paremini siis, kui nad tunnevad ennast emotsionaalselt turvaliselt, nad on rõõmsad ja teistega tihedas suhtes. Õpperaja kui ruumi loomise aluseks on vaade väikelastele kui uudishimulikele, uurivatele, mõistatuslikele, mängulistele, loovatele ja kujutlusvõimelistele ning võimekatele indiviididele. Samuti on see aluseks omavaheliseks ja täiskasvanuga suhtlemiseks ning loodusmaailma avastamiseks. Väliskeskkond pole kunagi neutraalne, vaid see peegeldab väärtusi laste, nende õppimise ning arengu kohta (Tovey, 2007, lk 53—57).

Parim vahend ja keskkond lapse igakülgseks arenguks on loodus. Läbi aegade on tuntud ja teatud pedagoogid väga kõrgelt hinnanud looduse osatähtsust inimese arenemisel ja kasvamisel. On väidetud, et kui laps hoiab ja armastab loodust, taime, looma ja oma kodukohta, siis ta armastab ka teist inimest (Norman, 2005, lk 11—17).

Keskkonnaharidus juba varajases lapsepõlves julgustab inimest suurendama ja säilitama inimese ja looduse vastastikust suhtlust aja jooksul, arendades hoiakuid, väärtusi, teadmisi, kalduvusi ja oskusi keskkonnateadlikkusest. Keskkonnakasvatus varases eas ühendab endas emotsioonid, väärtused, oskused ning teadmised loodusmaailmast. Lisaks hõlmab see endas uudishimu arendamist, loodusmaailma ilu ja salapära väärtustamist, kogeda loodusläheduses olemise rõõmu. Samuti hõlmab see lugupidamist teiste elusolendite vastu, probleemilahendusoskuste ning meid ümbritseva maailma vastu huvi ja väärtustamise arendamist (Biber *et al.*, 2022).

Varajase lapsepõlve keskkonnahariduse eesmärk on edendada loodusmaailma kaitset ja aidata kaasa laste tervislikule arengule. Õuesõpe suurendab lasteaedades kõikehõlmavat arengut, edendades sotsiaalset suhtlemist, meeskonnatööd ja emotsionaalseid oskusi. See omakorda suurendab oluliselt kognitiivseid, keelelisi ja motoorseid oskusi, edendades samal ajal tervislikku eluviisi, rõõmu ja rahulolu kaasahaaravate praktiliste õppimiskogemuste kaudu looduskeskkonnas. Looduses toimuv tegevus julgustab lapsi tegelema kujutlusvõimelise mänguga, mis on kognitiivse kasvu jaoks ülioluline (Lindfors *et al.*, 2021).

1.2. Õuesõppe mõiste ja rakendamine

Looduse tundmaõppimine tähendab selle kasutamist vaatlemise, õppimise ja teadmiste omandamise objektina. Mõte millestki võib alata siseruumis, aga edasine protsess nõuab lastelt õueminekut, looduse vaatlemist, avastamist ning uurimist läbi erinevate tegevuste. Mida rohkem ja tihedamalt vaatlusobjekte mõtestatult külastada, seda paremini tekivad lastel seosed ja arusaamad hilisemates sarnastes olukordades (Warden, 2015, lk 29—30).

Õuesõpe on õppimine ehedas, õppimist toetavas keskkonnas, kõigi meeltega vahetult kogedes, oma kätega ise tehes ja kogetut teistele vahendades ning edasi õpetades (Sarv, 2008). Ka Lehte Tuuling (2018, lk 116—117; 2023, lk 97—120) on väitnud, et õuesõppimine ei tähenda tubaste tegevuste õue viimist, vaid planeeritud ja looduskeskkonnaga seotud õppetegevusi õues.

Õuesõppimine tõstab lastes enesekindlust, suurendab vastutustunnet, parandab kujutlusvõimet ja arendab loovust. Lisaks paneb see lapsed liikuma ja pakub erinevaid stimulatsioone meeltele. Laps kogeb ja avastab rohkem ning selle läbi suureneb rõõmutunne

ja areneb analüüsiv mõtlemisvõime. Läbi selle paraneb ka laste heaolu ja tervis. Lapsed, kes viibivad sageli õues, on oluliselt vähem stressis, neil on paranenud sensoorne tajumine, neil on vähem tähelepanuraskusi, on vähenenud füüsiliste, emotsionaalsete haiguste ja rasvumise määr. Lisaks on neil paremad emotsionaalsed reguleerimisoskused, nad on tõenäolisemalt eluaegsed õues vibijad ja neil on ka paremad sotsiaalsed oskused. Õues viibimine toetab ning julgustab osalemist sellistes uurimisprotsessides nagu vaatlus, katsetamine, andmete kogumine, ennustamine ja analüüs (Cohen, 2024; Lindfors *et al.*, 2021; Solly, 2015).

1.3. Õpperaja loomise ja kasutamise põhimõtted

Maailma avastamine algab lapsepõlves ja lasteaias. Lapsi ümbritsev looduskeskkond saab pakkuda selleks pidevalt igakülgeid võimalusi. Lastele meeldib uurida, avastada, katsetada ja tunda tegutsemisest rõõmu. Looduses ja loodusest õppides aitame lapsel mõista teda ümbritsevat maailma ja kujundada lapses terviklikku maailmatunnetust, kellest saab nii kodukohta ja loodust hindav isiksus (Täht, 2003, lk 4).

Õppekäigud looduses on suureks väärtuseks õppe- ja kasvatustegevustes, sest läbi selle on võimalik tutvustada lastele elusloodust ja pöörata nende tähelepanu nähtustele, mida siseruumis vaadelda ei saa. Siseruumis omandatu leiab kinnitust looduses ja see seostatakse uute teadmistega. Õppekäigu eesmärk on rikastada laste teadmisi, tutvustada kodukoha lähemat ja kaugemat ümbrust, loodust, kultuurilugu ning ajaloolisi vaatamisväärsusi. Õppekäik looduses õpetab lapsi liikuma looduses, märkama põnevat ja ilusat ka seal, kus muidu niisama möödutakse. Looduses viibimine aitab kasvatada lastes tahtejõudu, füüsilist vastupidavust, arendada kollektiivsustunnet ning lähendada lapsi ja õpetajaid (Toom, 1998, lk 56).

Jaan Eilart on oma raamatus „Looduse õpperajad“ (1986, lk 14—15) kirjutanud, et pole paika, kuhu ei saaks kavandada ja luua õpperada. See võib olla linnapargis, kulgeda ümber ainsa tiigi, läbida mitmepäevase teekonna ürgmaastikul. Looduse õpperada ei eelda vaatamisväärsuste olemasolu, vaid avab mitmekülgetele seostele osutamise teel ökosüsteemi olemuse. Õpperaja loodus ei pea ilmtingimata ilus ja korrektne olema, vaid võimaldama huvi tärkamist ja ilu avastamist igas kivil, kändus ja metsatukas. Soovitatavalt lõpeb rada lähtepunktis, mis hõlbustab sinna tulekut ja sealt lahkumist.

Õpperada looduses peab sisaldama erinevaid elukooslusi ja asuma lasteaia lähiümbruses, lähtudes selle piirkonna eripärast ja olemusest. Laps avastab maailma alguses vaatlemise, märkamise ja hiljem kogemise teel kasutades kõiki meeli, et omandada uusi teadmisi (Laasik *et al.*, 2009, lk 21—25; Tuuling, 2023, lk 97—120). Kõige edukam õppimine toimub ise kogedes ja aktiivselt tegutsedes, sest läbi erinevate tegevuste jääb kogetu ja õpitu paremini meelde (Käis, 2018; Stevens, 2013).

Õpperaja loomisel tuleb leida sobiv marsruut, planeerida erinevate eesmärkidega tegevused ja lähtuda oma asukoha eripärast. Õpperada peab olema märgistatud, ettekavandatud vaatluspunktidega ning kättesaadava informatsiooniga varustatud (Kukk, 2010, lk 21—24; Laasik *et al.*, 2009, lk 24).

Bakalaureusetöö eesmärgi täitmiseks on koostatud õpperada koos abimaterjaliga (Lisa 4) vastavalt riiklikus õppekavas sätestatud õppe- ja kasvatustegevuse eesmärkidest. Õpperaja vaatluspunktides on tegevused mängulised ja kaasavad, toetades laste igakülgselt arengut. Tegevuste kaudu õpivad lapsed tundma ümbritsevat loodust, arendades samal ajal oma tähelepanuvõimet, loovust, samuti lugemis- ja kirjutamisoskust (KELA RÕK, 2008). Rada on kavandatud paindlikult, seda on võimalik läbida täies ulatuses või kasutada üksikuid vaatlusobjekte avastamiseks ja uurimiseks.

Õpperaja kasutamisel on oluline, et õpetaja omaks selget arusaama ümbritsevast keskkonnast ning suudaks ka lastele edastada teadmisi nende asukohast ja liikumisteedest. Selleks on soovitatav kasutada rajakaarti või plaani ning kompassi, et kujundada lastes ruumitaju ja orienteerumisoskust. Õpperajal peab õpetaja pöörama tähelepanu sellele, mida lapsed näevad, kuulevad ja saavad käega katsuda, muutes õppeprotsessi vahetuks ja meeltepõhiseks (Toom, 1998, lk 58).

Peale õppekäiku järgneb alati aruteluring ja kokkuvõtete tegemine kas raja lõpp-punktis või rühmaruumis. Arutelu käigus tuletatakse meelde tehtud vaatlused, mõõtmised, kirjeldused ning tehakse järeldused. Rühmas saab täiendada ja selgitada vajadusel õppekäigul nähtut, siduda üksikasjad tervikuks. Võib koostada albumi, milles saab kasutada piltmaterjali laste tehtud fotode ja joonistega. Igal õppekäigul on oluline õpetajal teha märkmeid positiivsetest ja negatiivsetest kogemustest, et edaspidi planeerida õppekäiku paremini, muuta ülesannete valikut või seletuste põhjalikkust (Toom, 1998, lk 58).

2. UURIMISTÖÖ METOODIKA

2.1. Uurimistöö eesmärk ja uurimisülesanded

Õuesõpe on õppimisviis, kus õuekeskkond saab õpiobjektiks ja on osa õppeprotsessist, õueruumi kasutame süstemaatiliselt nii töövahendi kui õppimise kohana. Õppeprotsessis keskendutakse nii osale kui tervikule ja toimumispaigaks on kodukoha loodus kui õpiõu. Õues õppimine suurendab motivatsiooni ja ümbritseva maailma mõistmist (Szczepanski, 2009, lk 16—17). Varasemas uurimistöös (Siht, 2021) on välja selgitatud, et õpperada on õpetajate hinnangul õppe- ja kasvatustegevusteks oluline ja et nende loomist tuleks soosida.

Bakalaureusetöö eesmärgiks on luua Kosele mitmekülgne õpperada ja abimaterjalid selle kasutamiseks õppe- ja kasvatustegevuse mitmekesistamiseks.

Eesmärgi saavutamiseks kaardistatakse Kose lasteaia ja lähiümbruses loodus- ja tehisobjektid ning kultuuripaigad, mis sobivad kasutamiseks õpperaja punktidenä. Koostatakse raja plaan koos vaatluspunktide lühikirjeldustega ja tegevustega, mis sobivad antud punktidesse. Kogutakse kokku abimaterjal õpetajatele, sealhulgas eeltegevused, soovitusel tegevuste läbiviimiseks looduses, järeltegevused ning toetav lisamaterjal.

Töö teoreetiline osa käsitleb keskkonnamõju lapse arengule, õuesõppe mõistet ja rakendamist ning õpperaja loomise ja kasutamise põhimõtteid ning nende rolli ja mõju lapse arengus.

Töö eesmärk on pakkuda Kose Lasteaed PäevaLill õpetajatele praktilist ja kasutusvalmis vahendit, millega rikastada õppe- ja kasvatustegevust.

2.2. Metoodika valik ja kirjeldus

Bakalaureusetöö uurimisstrateegiaks valiti tegevusuuring (Action Research), mille eesmärgiks on praktiline rakendatavus keskendudes probleemide lahendamisele ja lahenduste leidmisele. Tegevusuuring on oma loomult tsükliline ehk süsteemne. See koosneb planeerimise, tegutsemise, vaatlemise ja analüüsimise etappidest (Löffström, 2011, lk 8—17; The Action..., 2019, lk 5).

Tegevusuuring on koostööpõhine, kriitiline ja enesekriitiline uurimine praktikute (nt õpetajate, juhtide) poolt oma praktikas esineva olulise probleemi, muu probleemi või mure kohta. See on oluline viis õpetamiskeskuste laiendamiseks õpetajate ja õpilaste mõistmise suurendamiseks (Talluri, 2023, lk 3814—3817).

Tegevusuuring on uuring, kus näiteks lasteaiaõpetaja rakendab mõnda uut õpetus- või kasvatusmeetodit ning taotleb teistelt tagasisidet selle vastuvõtmise kohta. Uuringu sisuks on see, et uurija sihilikult sekkub või muudab seda, mida uuritakse. Uuringust saadakse kasu, kui kavatakse välja selgitada mingi konkreetse toiming, näiteks õppemeetodite tulemuslikkus (Kidron, 2008, lk 103—106; The Action..., 2019, lk 5—6).

Tegevusuuringu eesmärk on lahendada konkreetse tuvastatud õpetamise ja õppimise probleem. See on peegeldav protsess, mis täiustab õpetamispraktikat ja õppekava. Tegevusuuringu läbiviimiseks on vajalik eelnev põhjalik uuring, mille käigus tuleb probleem selgelt ja täpselt määratleda. Tegevuskava tuleb kirjeldada ja ellu viia ning lõpuks kaaluda hindamist, et näidata, kas tehtud otsused olid õiged. Praktiliste tegevusuuringute eesmärgiks on parandada haridus- või juhtimispraktika tõhusust ning lisaks tulemuslikkusele praktikute mõistmine ja professionaalne areng. Uurija roll on sokraatiline, et julgustada praktikute praktilist kaalutlemist ja enesemõtlemist (Talluri, 2023, lk 3814—3817).

Tegevusuuringu etapid (Löfström, 2011, lk 8):

1. Kavandamine – selle etapi käigus koostati küsimustik õpetajatele ja viidi läbi ankeetküsitlus, et välja selgitada õpperaja vajalikkus ja õpetajate suhtumine õuesõppesse. Teise tegevusena selles etapis vaadati üle piirkond, kuhu kavandati rajada õpperada.
2. Kaardistamine ja loomine – selle etapi käigus kaardistati õpperada ja määratleti õppe- ja kasvatusgevuste mitmekesistamiseks sobilikud vaatluspunktid. Kõikide vaatluspunktide kohta koostati abimaterjalid õpetajale ja valmistati märgistused (lamineeritud paberil infomaterjal, puidust põletatud nimetuste ja joonistusega sildid).
3. Rakendamine – selle etapi käigus suunati õpetajaid kasutama valminud õpperada ja abimaterjale õppe- ja kasvatusgevuste mitmekesistamiseks eesmärgiga saada tagasisidet. Materjalid edastati hindamiseks ja tagasisidestamiseks ka ekspertidele.

4. Parendamine – abimaterjalid täiendati vastavalt õpetajate ja ekspertide tagasisidele ja soovitudele.

2.3. Valimi kirjeldus

Bakalaureusetöös kasutasid töö autorid sihipärast tõenäosuslikku valimit (ettekavatsetud valim). Ettekavatsetud valim ehk sihipärane valim on see, kus uurija lähtub oma teadmistest, kogemustest ning eriteadmistest mõne grupi kohta. Uuritavad kaasatakse valimisse ettekavatsetult ja kindla kriteeriumi alusel (Õunapuu, 2014, lk 143).

Küsimustik (Google Forms) õpperaja vajalikkusest ja abimaterjali olulisusest õpperajal edastati 60- le õpetajale. Küsimustikule vastas 35 õpetajat. Lisaks edastati viiele õpetajale koostatud abimaterjal õpperajal läbiviidavate õppe- ja kasvatustegevuste toetamiseks ja paluti neil rada koos lastega läbida ning anda tagasisidet. Vabas vormis küsimustik ja abimaterjal edastati kolmele eksperdile, et välja selgitada õpperaja kasulikkus õppe- ja kasvatustegevuse toetajana.

Demograafilise taustaga küsimusele tööstaaži vastustest selgus, et kaks õpetajat on tööstaažiga 1—10 aastat, kuus õpetajat on töötanud lasteaias vahemikus 11—20 aastat, viie õpetaja tööstaaž on 21—30 aastat, ühe õpetaja tööstaaž on 30—40 aastat ning üks õpetaja on alles tööd alustanud. Küsimusele vastasid kõikides vanusegruppides inimesed.

Teisele demograafilisele taustaga küsimusele, millises vanuses on lapsed, kellega õpetajad töötavad, vastasid üheksa inimest, et töötavad 6—7- aastaste lastega, seitse töötavad 3—4- aastastega, kuus inimest töötavad lastega vanuses 5—6 aastat, kuus inimest töötavad lastega vanuses 1,5—3 aastat, kaks inimest töötavad 4—5- aastaste lastega ja kolm inimest töötavad kõigi vanusegrupi lastega. Vastustest selgus, et küsimusele vastasid eri vanuses lastega töötavad inimesed.

Kolmandale demograafilisele taustaga küsimusele ametikoha kohta lasteaias vastasid 35 inimest, kellest 20 on õpetajad, 12 on abiõpetajad, üks liikumisõpetaja ja üks muusikaõpetaja. Üks inimene jättis ametikoha märkimata.

Õpperaja läbinud õpetajad vastasid demograafilistele küsimustele tööstaaži ja mis vanuses lastega nad töötavad selliselt, et nende tööstaaž on vahemikus 8—40 aastat ja nad töötavad lastega vanuse vahemikus 4—7 aastat.

3. TEGEVUSUURINGU PROTSEDUUR

Uurimismeetodiks valiti E. Löfströmi & A. Areskoug (2020) käsiraamatus käsitletud tegevusuuring, mille järgi koostati tegevuskava. Tegevusuuring on oma loomult tsükliline, mille etappideks uuringus on planeerimine, tegutsemine, vaatlemine ja analüüsimine.

3.1. Kavandamine

Antud peatükis annavad töö autorid ülevaate saadud uurimistulemustest. Andmete analüüsimine ning tulemuste tõlgendamine on uurimistöös äärmiselt olulised etapid, mis määravad järeltulemuste tegemise tähtsuse (Hirsijärvi *et al.*, 2005, lk 206).

Töö autorid vaatasid ja analüüsisid 2024 aasta oktoober—detsember Kose alevikus, milliseid vaatluspunkte lisada planeeritud õpperajale õppe- ja kasvatustegevuste eesmärkide toetamiseks. Töö autorid koostasid ja saatsid spetsialistidele küsimustiku (Google Forms), et välja selgitada Kose Lasteaed PäevaLill õpperaja vajalikkus (Lisa 1).

Eesmärk on otsida õppekeskkondi, kus ühendatakse õppetööks vajaminevad osad tervikuks ning see soodustab laste iseseisvat mõtlemist ja teadmiste omandamist. Kui soovime lasteaiialapse õpetamist ehedamaks muuta, tuleb nad otsesesse kontakti viia loodus- ja kultuurinähtustega (Szczepanski, 2009, lk 10—16).

Bakalaureusetöö oluline osa oli õpetajate ja ekspertide küsitlemine. Küsimustiku täitmiseks oli õpetajatel ja ekspertidel aega üks nädal, küsimused koosnesid avatud ja valikvastustega küsimustest ning hinnangu andmisest. Küsimustikud koostati eelnevate bakalaureusetööde alusel (Keel, 2024; Kuus, 2023; Urm, 2021), kuid neid kohandati sobivaks tegevusuuringu eesmärgile. Küsitluste eesmärgiks oli teada saada õpetajate ja ekspertide arvamus ja hinnang õpperaja sobivuse kohta. Samuti olid oodatud parendusettepanekud muudatuste tegemiseks, et koostatud abimaterjal oleks võimalikult mitmekesine ning õppe- ja kasvatustegevust toetav.

„Kas peate õuesõpet oluliseks osaks lasteaia õppe- ja kasvatustegevuses?“ küsimusele vastas 80% ehk 28 inimest *jah* ning 20% ehk seitse inimest *pigem jah*. Keegi ei märkinud, et õuesõpe pole oluline osa õppe- ja kasvatustegevuses. Seega selgus, et õuesõpet pidasid oluliseks kõik valimis osalejad.

Arvestades, et enamik hoiakuid kujuneb välja väga varakult, peaksid väikesed lapsed kogema positiivset suhtlust looduskeskkonnaga, vastasel juhul on hilisemates eluetappides raske sellist suhtumist loodusesse kujundada. Keskkonnahariduse lõppeesmärk on kasvatada teadlik kodanik ja selles on väga suur roll õpetajal, kellel on olemas oskused ja teadmised keskkonnahariduse vallas (Lindfors *et al.*, 2021).

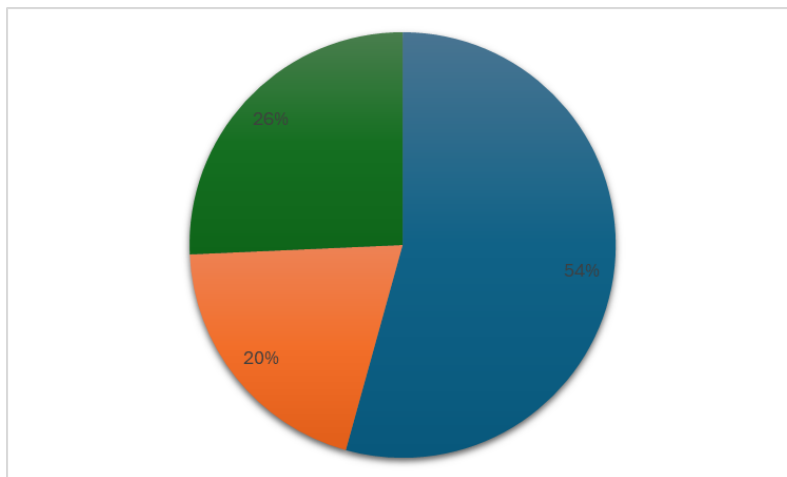
Avatud küsimuse tulemusest selgus, et 18 inimest näeb õuesõpet kui õppetegevuse läbiviimist õues kasutades looduslikke materjale, ainevaldkondade lõimingut, organiseeritud tegevusi nii õpetlikke kui mängulisi. Viis inimest selgitasid õuesõpet kui looduskeskkonnas avastamist, seiklemist, katsetamist, uute teadmiste omandamist läbi praktiliste tegevuste, kogemise ning meelte arendamise. Õuesõpet aitab kaasa lapse mitmekülgsel arengul, toetab õpimotivatsiooni ja üldoskuste arengut, saadi vastuseks neljalt inimeselt. Neli inimest tõid välja õuesõppe tähendusena looduses looduse õpetamise, lapses huvi tekitamise ning oma tegevuste läbi kogemise ja sellest õppimise. Kolm inimest panid kirja programmis nõutavate oskuste omandamise läbi igapäevategevuste ja õueskäimise/jalutamise. Sellele küsimusele jättis vastamata üks inimene.

„Kas Kosele on vaja õpperada, et mitmekesistada õppe- ja kasvatustegevust?“ vastasid 34 inimest jaatavalt, üks inimene ei osanud vastata. Sellest järeldame, et meie küsimustikule vastajad näevad õpperaja vajalikkust õppe- ja kasvatustegevuse mitmekesistamiseks.

Õpperaja kasutamise tiheduse kohta vastasid 15 inimest, et kasutaksid seda kord nädalas, kord kuus kasutaksid sellist võimalust 12 inimest. Mitu korda nädalas kasutaksid õpperajal käimise võimalust kolm inimest. Kvartalis korra kasutaksid õpperada kolm inimest ja õpperada ei kasutaks üks inimene valimist. Vastustest järeldame, et õpperaja kasutamine oleks aktiivne.

Mitme valikuvõimalusega küsimusele „Millised õppetegevuse eesmärgid on Teie meelest kõige olulisemad õpperaja läbimisel?“ märkisid 35 inimesest 31, et selleks on füüsiline aktiivsus. 29 inimest vastasid, et vaatlusoskuse arendamine ja võimalus lasta lapsel ise avastada, uurida ja katsetada on tähtis õppe-eesmärk. 27 inimest leidsid, et tähelepanu arendamine ja loodussõbralikkus on õppetegevuse olulised eesmärgid õpperaja läbimisel. Seikluslikkust pidas oluliseks vastanutest 26 inimest, mängulisust ja valdkondade lõimimist 24 inimest. 21 inimest pidas kuulamisoskuse ja meeskonnatöö arendamist tähtsaks õppe-eesmärgiks õpperaja läbimisel. Põhjus-tagajärg-seose loomist pidas oluliseks 20 ja loovuse

arendamist 18 inimest. 14 inimest vastas, et vestlus on oluline õppe-eesmärk õpperaja läbimisel. Neli inimest vastasid, et kõik eelnevad õppe-eesmärgid õpperaja läbimisel on olulisel kohal ja üks inimene lisas kõigi viie meelega arendamise olulisuse.



Joonis 1. Abimaterjali olulisuse määr

Küsimusele abimaterjali olemasolu kohta õpperajal pidas väga oluliseks üheksa ehk 26% inimestest, oluliseks 19 ehk 54% inimestest ja väheoluliseks seitse ehk 20% inimestest (Joonis 1). Vastustest selgus, et abimaterjali olemasolu õpperajal on oluline.

Kogemuste ja mõtetena toodi välja erinevaid ideid, mis võiks meie kodukandis olulised olla. Ühe õpetaja mõte oli kiletatud kaardi olemasolu, kus on märgistatud raja punktid ning punktides kiletatud õppematerjal või erinevad ülesanded.

Alguses võiks olla kiletatud kaart, kus peal selgelt ja arusaadavlt kogu rada ja erinevad punktid, mis tuleb läbida. Erinevates punktides kiletatud õppematerjal või erinevad ülesanded.

Kaheksa vastajat tõid välja meie kodukandis olemasolevad tähtsad objektid nagu Aasu mägi, jõgi, kirik, laululava ning soovisid, et meie kodukandis oleks nõiaakaev, seiklusrada ning mitu õpperada. Oma mõtte erinevatele orienteerumisteggevustele andsid kolm inimest. Olulise vastuse kogemuse ja mõtete jagamisele kodukoha ümbruses andis üks inimene, kes tõi välja, et on erinevaid piirkoni, kus õpetada ja õppida ning selle ainsaks piiriks on õpetaja ise.

Õuesõppena kasutada kogu piirkonna kohti mida avastada on üks ütle mata hea viis õpetada ja õppida. Ainus piir on õpetaja loovus ja silmaring.

Kosele omase looduse tutvustamise, lapse looduslähedaseks saamise, pargis kõndimise ning et lastel oleks huvitav asju uurida, kuulata, vaadata, andsid oma mõtteid kolm inimest. Lisaks vastasid neli inimest, et õuesõppeks on vaja tingimusi, erinevate puude ja lindude märgistamine on vajalik, QR koodide lisamine olulistele objektidele ning lisaks märgistatud tahvlid infoga ja sensoorse raja olemasolu. Oma mõtteid või kogemust, mis meie kodukandis võiks oluline ja olemas olla jätsid märkimata 18 inimest.

3.2. Kaardistamine

Töö autorid märgistasid kaardi vaatluspunktidega 2025. aasta veebruaris. Aluskaart põhineb Maa- ja Ruumiameti kaardil ja vaatluspunktid on märgitud Canva veebikeskkonnas. Lineaarselt kulgeval rajal on 17 vaatlus- ja tegevuspunkti, mille tegevused on eesmärgistatud.

J. A. Comenius on öelnud: *demonstreeritagu kõike kõigile meelte, niivõrd kui see on võimalik, see tähendab asju, mis on nähtavad silmale ja kuuldavad kõrvale. Ja kui rohkemad meeled võiksid midagi vastu võtta, demonstreerige seda enamatele meeltele.* J. J. Rousseau rõhutas lapse ja reaalse maailma kohtumise olulisust ning avatud meeltega kogemist. Tema kirjutas ühes oma raamatus nii: *kuna inimese intellekti tungib info meelte kaudu, on inimese esmane arusaamine meelelist laadi. Meie esimesed filosoofiaõpetajad on meie jalad, käed ja silmad. Nende asendamine raamatutega ei tähenda, et meid õpetatakse arukalt mõtlema; see tähendab hoopis teiste mõistusele lootmist, tohutut tuupimist ja mitte millegi teadmist* (Raadik, 2009, lk 8; Szczepanski, 2009, lk 18).

Meie teadmine maailmast kujuneb meelte ja mõistuse kaudu. Õppematerjal maailma mõistmiseks jõuab meieni meelte kaudu, kuid seda tõlgendab mõistus. Et kujundada teadmine, peab mõistus kogemusi korrastama ja neid katsete abil analüüsima. Õuesõpe toob esile esmase kogemuse, kuid see ei muutu teadmiseks enne, kui seda kogemust on korratud ja kogetud erinevate meeltega (Dahlgren & Szczepanski, 2006, lk 18—19).

Kaardile (Joonis 2) märgiti 17 vaatluspunkti, neist seitse asuvad lasteaia õuealal ja ülejäänud punktid on lasteaia lähiümbruses. Vaatluspunktide loomisel arvestati kodukoha looduse eripära tutvustamisega ja õpperada läbib nii loodus- ja tehisobjekte kui ka kultuuripaiku. Koolieelses eas on vaatlusoskus ja kõikide meelte arendamine oluline. Vaatlusobjektide juures saame laste tähelepanu juhtida ja suunata ümbritseva tunnetamisele— kuulata linnulaulu, vetevulinat, tajuda vaikust looduses ja keskenduda looduses olemisele (Vienola, 2003, lk 12—13).

Vaatluspunkt 1. „Putukate maailm“. Lasteaia õuealal kasvavad erinevad taimed. Lapsed saavad vaadelda, uurida nii taimi kui putukaid, kes ümbruses toimetavad: liblikas, mesilane, sipelgas, lepatriinu, ämblik.

Vaatluspunkt 2. „Vägilased tammed“. Lasteaia õuealal on tammed, kelle juures saab lastega nende erinevusi/sarnasusi vaadelda, avastada ja uurida (püramiid ja harilik tamm).

Vaatluspunkt 3. „Pesapunujad“. Lasteaia õuealal on palju pesakaste lindudele. Pesakastides käib kevadel ja suvel aktiivne elu, mida igas vanuses lastel on huvitav jälgida. Mõned linnud on aasta läbi kohal ja peatuvad samadel puudel.

Vaatluspunkt 4. „Tuulelaulik mänd“. Lasteaia õuealalt väljapoole jääb männipuu, mis on lasteaeda ümbritseva kuuseheki vahel. Seal on hea võimalus võrrelda erinevaid okaspuid ja lehtpuid (õunapuu), kirjeldada erinevusi/sarnasusi. Kuulata tuulise ilma korral okaste kokkupuutel tekkivat heli.

Vaatluspunkt 5. „Viljavõlur“. Lasteaia õuealal on lõpurühmade poolt istutatud õunapuud, mille kasvamist, õitsemist ja viljade valmimist on lastel hea jälgida. Õunapuu on ideaalne õpperaja puu, mis aitab lastel mõista looduse ja toidu vahelist seost.

Vaatluspunkt 6. „Triibulised reas“. Antud punktis saavad lapsed teadmisi kasepuu erinevate omaduste ja kasutusvõimaluste kohta. Kask on üks Eesti tuntumaid ja armastatumaid puid, mida tasub kindlasti lastele tutvustada. See on kergesti äratuntav oma valge koore, õrnade lehtede ja graatsilise välimuse tõttu ning pakub lastele mitmeid avastamisvõimalusi. Õuealal on reas kasepuud, mille külge on kinnitatud ka tasakaalulindid.

Vaatluspunkt 7. „Ravitoimega puud“. Lasteaia õuealal on ravitoimega puud, nendeks on pihlakad ja pärnad. Pihlakas ja pärn on suurepärased puud lastele tutvustamiseks kuna need pakuvad rikkalikku vaatlusmaterjali ja õpetlikke looduskogemusi läbi aasta. Antud punktis

saavad lapsed võrrelda puude lehti, nende kasvu. Lapsed saavad teadmised, et pihlakas ja pärn on vajalikud ja kasulikud kogu ökosüsteemile.

Vaatluspunkt 8. „Õiehaldjas“. Hobukastan pakub lastele võimalust õppida looduse rütme, arendada vaatlusoskust ja äratada huvi ümbritseva maailma vastu. Lapsed saavad jälgida, kuidas hobukastani suured sõlmõhised lehed avanevad ning imetleda valge-roosakaid õisikuid. Põnev on vaadelda, kuidas roheline ogaline kest praguneb, kui vilja valmivad ning sellest kukuvad välja läikivad pruunid kastanimunad. Lapsed saavad neid katsuda, loendada ja kasutada meisterdamiseks.

Vaatluspunkt 9. „Veevõlurite tee“. Meie kodukohas voolab rahulikult läbi maastiku Pirita jõgi, kuid aastasadade jooksul on inimtegevus selle kulgu muutnud. Tammi või muu takistuse tõttu jäi kaladel raskeks oma loomulikke rändeteed jätkata. Kalatrepp (2014) taastab jõe loomuliku elurikkuse ja aitab kaladel (lõhe, forell) kudemispaikadesse jõuda. Kalatrepp näitab, kuidas loodus ja inimtegevus võivad harmooniliselt koos eksisteerida. Lõhe võib näha oktoobris ja novembris.

Vaatluspunkt 10. „Tarkade kivi“. Kivi— vaikne ja väärikas. Lugu minevikust, mida loodus on aastatuhandete jooksul vorminud. Peatu ja mõtle— kuidas loodus kujundab maailma meie ümber? Milliseid lugusid võiks see kivi rääkida, kui tal oleks hääl?

Vaatluspunkt 11. „Vesi on paju hing“. Paju on oluline nii looduse kui ka inimese jaoks— see pakub varju ja toitu paljudele liikidele ning on kasutuses käsitöös ja ravimitööstuses (punutised, pajukooretee).

Vaatluspunkt 12. „Kuke- ja kurejutud“. Kose kirik on ehitatud 1231. aastal kindluskirikuna, mis sõja ajal pidi varju pakkuma ümbruskonna rahvale. Kindluskirikule viitavad paksud kivimüürid, tornis olevad laskeavad ning kamin- ase kiriku eeskojas. Meie kiriku torni tippu ehivad muna, kukk ja rist. Läbi aegade on olnud Kose koguduse õpetajateks 34 inimest (EELK Kose kogudus, 2025).

Vaatluspunkt 13. „Värvivõlur“. Vahtrapuu pakub visuaalselt huvitavaid muutusi igal aastaajal. Kevadel tärkavad pungad ja õied, suvel on puu lopsakas ja roheline, sügisel lehed värvuvad ning talvel on näha tema eristuv tüvi ja oksad. Vahtraleht on viiehoilmaline (sõrmhoilmised) nagu inimese käsi on viiesõrmeline (vahtrapuud lasteaia õues ei ole, selleks

on vaja otsida teda praegu kaugemalt. Istutame lasteaia õuele väikese vahtrapuu, et lapsed saaksid jälgida puu kasvamist ja muutusi erinevatel aastaegadel).

Vaatluspunkt 14. „Jõe baleriinid“. Pardid jõel on suurepärane vaatluspunkt õpperajale, sest need linnud pakuvad mitmekülgseid õppimisvõimalusi ja rikastavad looduskogemust. Pardid pakuvad lastele õpetlikku käitumuslikku vaatlust: toitumine, suplemine, sulehooldus, poegade kasvatamine ja elukohast tingitu konfliktide lahendamine. Lindude vaatlemine on lisaks õpetlikule aspektile on see ka rahustav ja nauditav tegevus, mis aitab lastel loodust paremini tunnetada ja väärtustada.

Vaatluspunkt 15. „Igihaljad haldjad“. Selles punktis saavad lapsed võrrelda ja vaadelda lehtpuu ja okaspuu erinevusi. Erinevalt lehtpuudest säilitab kuusk oma okkad aastaringselt, mistõttu pakub see vaatlemisrõõmu igal aastaajal.

Vaatluspunkt 16. „Tulehaldjate laulu- ja tantsuplats“. Selles vaatluspunktis saavad kokku laulukoorid, rahvatantsijad ja muusikud, et tähistada kultuurisündmusi ja rahvakalendri tähtpäevi. Lõkkekoht on pühendatud tule sümboolikale, mis on eestlaste jaanipäevatraditsioonides oluline—tuli toob soojust, valgust ja kaitset.

Vaatluspunkt 17. „Sõprade kohtumiskoht“. Õpperaja lõpp-punkt metsas pakub tasakaalu looduse ja inimese vahel. Siin saab nautida metsa vaikust ja rahulolutunnet ning jagada kogutud elamusi.

3.3. Loomine ja rakendamine

Töö autorid eesmärgistasid õppe- ja kasvatustegevuse mitmekesistamiseks õpetajatele abimaterjalid (Lisa 4), lähtudes nende loomisel riiklikust õppekavast ja Kose Lasteaed PäevaLill õppekavast. Abimaterjalide koostamisel juhinduti varasematest bakalaureusetöödest (Keel, 2024; Kuus, 2023; Pavlenko, 2014; Siht, 2021).

Looduse õppimine pakub lastele võimalust igakülgsest areneda, lisaks arendab looduses õppimine laste erinevaid meeli, vaimseid võimeid ja väärtusi. Loodus õpikeskkonnana pakub lastele rohkeid võimalusi lapse terviklikuks arenguks, ta äratab uudishimu, laseb end kogeda ja tundma õppida kõigi meeltega. Oluline on siinkohal see, et lapsel tekib õpperaja objekti(de)ga sinasõprus ja tal on erinevatel aastaegadel võimalus uurida, vaadelda ja

avastada juba tuttavaid loodusobjekte, mille tulemusena areneb lapses vaatlus- ja võrdlusoskus (Lahe, 2021; Wilson, 2008).

Loodushuvi ei ole lastel kaasasündinud omadus ja selle peab neis äratama. Looduskeskkonna märkama suunamisel ja teadlikkuse tõstmisel püüame tagada kodukoha looduse hoidmise ja selle säilitamise (Sjölander, 2009, lk 188).

Bakalaureusetöö ekspertideks kaasasime lasteaia juhi, hariduspoliitiku ja Keskkonnaameti keskkonnahariduse osakonna peaspetsialisti. Õpperaja abimaterjal edastati ekspertidele tutvumiseks ja hinnangute ning parendusettepanekute soovitude tegemiseks.

Eksperdid ja õpetajad andsid oma hinnangu õpperaja abimaterjalidele, õpperajale ja vastasid küsimustikule (Lisa 2; Lisa 3). Õpperaja ja abimaterjaliga tutvusid eksperdid ja õpetajad märtsikuus 2025. aastal ja aega oli küsimustikule vastamiseks üks nädal. Küsimustik koos abimaterjalidega edastati kolmele eksperdile ja viiele õpetajale. Hinnangu ja parendussoovitused andsid õpperaja abimaterjalile kolm eksperti ja neli õpetajat viiest.

Küsimusele „Kas õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid on kooskõlas abimaterjalidega? Nii üldised kui vaatluspunktides?“ vastasid kõik kolm eksperti jaatavalt.

Abimaterjali töö vormistamine hinnati üldjoontes positiivseks, toodi välja mõned muudatussoovitused, millele tähelepanu pöörata.

Küsimusele „Missuguseid muudatusi soovitate õpperaja punktides ja tegevuskavas?“ saime kõikidelt ekspertidelt erinevaid.

Vaatlus- ja tegevuspunktide juures on välja toodud võimalikud järeltegevused teadmiste ja oskuste kinnistamiseks. Kas võiks olla ka soovitud eeltegevusteks?(E2)

Vaatluspunkti „Värvivõlvur“ juures soovitan kevadel koos õppijatega panna jooksma vahtramahl, mida lapsed saavad hiljem maitsta.(E3)

Tegevused, eesmärgid vaatluspunktides eristada loendiga, liigendab teksti ja lihtsustab teksti järgimist.(E1)

Kõik kolm eksperti vastasid tagasisidena, et õpperada vastab riikliku õppekava õppe- ja kasvatustegevuste eesmärkidele ja põhimõtetele. Lisaks märgiti, et soovitud õpetajale on sobilikud ja asjakohased ning aitavad õppekäiku juhendatult läbi viia.

Välja on toodud õpperaja eesmärgid ning õpperaja läbimisel eeldatavad õppe- ja kasvatustegevuste tulemuse, reeglid- ja kokkulepped, mida enne rajale minekut lastega läbi arutada ning kehtestada ning soovitud vajaminevateks vahenditeks nii lapsele kui õpetajale...(E2)

Kolme eksperdi arvamused ühtisid, et koostatud abimaterjal on arusaadav ning lisati, et materjal on õpetajat toetav.

Kõik õpetajad vastanutest vastasid, et õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid on kooskõlas abimaterjalidega. Lasteaed ja lähiümbrus on lapsele õppimise paik ja õppesisu on kõik see, mis teda ümbritseb. Toetamaks lapse tervikliku maailmapildi kujunemist, lähtutakse valdkondade õppe- ja kasvatustegevusi lõimides üldõpetlikust põhimõttest. Valdkond „Mina ja keskkond“ annab kõigile tegevusvaldkondadele temaatilise sisu, liites ühtseks keskkondi, kus laps viibib. Kõik eelnev mõjutab tema arengut ning seda, kuidas tervikpilt maailmast aitab tal toime tulla edaspidises elus ning määrab, milliseks inimeseks ta kujuneb (Kulderknup, 2009, lk 5; Timoštšuk, 2005, lk 27).

Soovitused õpetajale õpperaja läbimiseks olid piisavad, vastasid enamus õpetajaid. Planeerimise faasis püstitatakse tegevuse eesmärgid silmas pidades lapse vajadusi, mõeldakse läbi tegevuse sisu ja aeg planeeritud tegevusele. Tegevuskohad valitakse otstarbekalt ning koostatakse mõtestatud tegevuskava. Õpetaja planeerib tegevused ette enne lastega õue minekut ja peab eelnevalt läbi mõtlema, mida saab õues paremini õpetada kui rühmas (Tuuling, 2023, lk 108).

Abimaterjali arusaadavust hindas positiivseks kolm (Õ2, Õ3, Õ4) õpetajat. Üks õpetaja (Õ1) tõi välja punktid, mida võiks muuta.

Abimaterjalis esines puudujääke (faktivead, ebaselge fotomaterjal, kaarti on väga raske ja keeruline kasutada...).(Õ1)

Kõik õpetajad leidsid, et õpperada tutvustab kodukoha loodust. Kodukoha looduse tundmaõppimine ja sellest lugupidamine on kõige tähtsam kodu- ja kodumaa-armastuse allikas. Loodus on inimesele elurõõmu ja puhkuse allikaks (Käis, 1996, lk 160—161).

Muidugi tutvustab. See on üks võimalus. Lapsed saavad uurida kodukoha loodust.(Õ4)

Kõik õpetajad olid arvamusel, et õpperada võimaldab õppetegevusi lastele huvitavamaks ja mitmekesisemaks muuta. Aastaaegade vaheldumise rütmi märkavad lapsed läbi erinevate tegevuste. Õpetaja (Õ1) tõi välja, et selleks on vaatlus, uurimine, mäng ja teised õpetajad (Õ2, Õ3, Õ4) tõi välja erinevad mängulised tegevused.

Seda rada saab läbida erinevatel aastaaegadel, saab uurida, vaadelda, võrrelda, teha fotosid.(Õ4)

Erinevate meelte kasutamist õpperajal positiivsena tõi välja kõik õpetajad. Lastes looduselamuste nautimaõpetamine on üks õpetaja oluline roll, sest laps, kes oskab loodust nautida on emotsionaalselt tasakaalukam (Timoštšuk, 2010, lk 57—59).

Laps saab maitsta pihlakamarju, katsuda okaspuude okkaid, korjata puude lehti, korjata erinevat looduslikku materjali, vaadata partide toimetamisi, jälgida toonekurgesid, kuulata linnulaulu jne.(Õ4)

Vaatluspunktide nimede kohta vastasid kaks õpetajat (Õ1, Õ3), et nimed on lastele huvitekitavad. Üks õpetaja (Õ2) vastas, et need on elulised, aga kalatrepp tekitas lastes küsimusi. Üks õpetaja leidis, et nimed on arutlemiseks huvitavad, laste loovus suureneb ja fantaasia areneb.

Need on head arutlemiseks. Laps õpib ka oma loomingule, töödele panema huvitavaid pealkirju. Arendab fantaasiat.(Õ4)

Kaks õpetajat neljast (Õ2, Õ3) leidsid, et õpperada motiveeris lapsi liikuma. Teised kaks õpetajat (Õ1, Õ4) leidsid, et laste liikumist oleks rohkem toetanud lastele loetav kaart. Liikumine ja aktiivne mäng on lapsele loomumane tegevus, mis moodustab suure osa lapse mitmekülgsest arengust. Liikumistegevuste eesmärgiks on lapse eakohase kehalise arengu tagamine. Õpetaja ülesanne on luua selleks soodsad tingimused ning kujundada last ümbritsev keskkond nii, et see oleks mitmekülgne. Lapse kohanemine uudse keskkonnaga ja informatsiooni omandamine toimub paremini läbi aktiivsete tegevuste. Enesekindlust ja eduelamust saab kujundada läbi aktiivse liikumise ka vähem võimekama lapse puhul, säilitades tema tegutsemislusti ja toetades lapse liikumisrõõmu (Oja, 2008, lk 223).

Lapsed lausa tormasid ringi, et kes leiab järgmise vaatluspunkti.(Õ3)

Mis tekitasid lastele positiivse emotsiooni, vastasid õpetajad, et õues liikumine ja majast välja saamine. Emotsioonid mõjutavad laste informatsiooni vastuvõtmist ja info töötlemist, sealhulgas õppimist ning emotsioonid on väga olulised motivatsiooni ja käitumise suunajad. Head emotsioonid annavad positiivse tunde ja panevad lapsed liikuma (Kikas, 2015, lk 50).

Ja, lastele meeldib majast välja minna.(Õ2); Küsimustele vastamine ja võistlusmoment liikumisel.(Õ3)

Õpperajal meeldis ühele õpetajale (Õ1) enim puude puidust nimetussildid ja punktides olev infomaterjal. Laste õhina ja mõtestatud liikumise tõi välja üks õpetaja (Õ3).

Muudatusettepanekutena toodi välja abimaterjalide korrigeerimine, faktide kontrollimine ning info parandamine. Samuti toodi välja kaardi muutmine (Õ1), infostendid mõistatustega (postiga maa sees) (Õ3, Õ4) ja soovitati punktide juurdeloomist (Õ3). Üks õpetaja muudatusettepanekuid ei soovitanud.

Lasteaed võiks selle raja tegemisse panustada. Kergesti loetavad ka, näites postiga maa sees.(Õ2)

3.4. Parendused

Töö autorid tutvusid ekspertide ja õpetajate muudatussoovitustega ning tegid õpperaja abimaterjalis muudatused vastavalt nende tähelepanekutele ja soovitudele.

Ekspertide ja õpetajate soovitudele tuginedes muudeti vaatluspunktis nr 1 ära putukate nimetuste loetelu (E1, E2). Vaatluspunktis nr 2 lisati arutelu lastega tammelehtede kohta ja lisati tegevusena katse (E2). Vaatluspunktis nr 3 kohandati vaatluspunkti eesmärgid sobivaks ja lisati katse (E1, E2). Vaatluspunktis nr 4 lisati eksperdi (E2) soovitusel mõistatusele lisa vastusevariant. Vaatluspunktis nr 6 täiendati lisamaterjali nr 5 fakti täpsustamisega (Õ1). Vaatluspunktis nr 7 lisati täpsustusena sisulist infomaterjali lastele (E1). Vaatluspunkt nr 8 alla lisati täpsustav katse läbiviimise kord. Vaatluspunktis nr 10 seoti loodushoiu teema inimtegevuse mõju teemaga (E2). Vaatluspunktis nr 11 lisamaterjali parendusena muudeti ära taime nimetus ja lisati täpsusta info taime kohta (E2). Vaatluspunktis nr 12 lisati pealkirjas välja toodud kure kohta tegevusi (E3) ja kiriku abil ilmakaarte määramise (E2). Vaatluspunktis nr 14 lisati info lindude välimuse eristamise ja toitmise kohta (E2). Vaatluspunktides nr 5, 9, 13, 15 ja 17 parendusettepanekuid ei soovitatud. Lisamaterjalis

soovitati vahetada männi pildil välja oksa kujutis, kasel muuta rahvapärane nimetus ning muudatused kaardil (Õ1).

3.5. Arutelu ja järeldused

Antud bakalaureusetöö eesmärgiks oli luua Kose Lasteaed PäevaLill õpperada ja abimaterjal õppe- ja kasvatustegevuse mitmekesistamiseks.

Bakalaureusetöö tulemustest järeldati, et õpetajate hinnangul oli Kose Lasteaed PäevaLill õpperaja loomine vajalik, et mitmekesistada õppe- ja kasvatustegevust. Õpperaja loomine annab õpetajatele suurema vabaduse. Õpetajad saavad õppimisprotsessi sisse tuua kõik meeled (Kärvet, 2024; Tuuling, 2023, lk 102).

Õpetajate vastustest järeldati, et õuesõppe olemus ja eesmärk tähendab õppetöö läbiviimist vabas õhus, kasutades ümbritsevat keskkonda ja looduslikke vahendeid. Õppimine toimub tavaõpetamisest väljaspool, näiteks tänaval, metsas, lasteaia õuealal või mujal looduses. Õuesõppe kaudu muutuvad erinevad õppeained praktiliseks ja elulähedaseks, pakkudes lastele vahetut kogemust ja tugevdades õpimotivatsiooni. Varasemates uurimistöödes (Kuus, 2023; Siht, 2021) on välja toodud, et õpetajad peavad õuesõpet tähtsaks ja laste jaoks oluliseks.

Raja planeerimisel ja loomisel arvestati kodukoha looduse eripäraga, sest Kose Lasteaed PäevaLill lähtub õppe- ja kasvatustegevuses Käisi pedagoogilistest ideedest ehk õpetused seotakse üheks tervikuks ja õpetuse keskmeks on kodulugu. Raja loomisel kaardistati ja märgistati loodus- ja tehisoobjektid ning kultuuripaigad, mida saab kasutada lastele kodukoha ümbruse tundmaõpetamiseks. Selleks, et õppida tundma kodukoha ümbrust ja loodust on vaja liikuda ka väljaspool lasteaia õueala (Timoštšuk, 2005, lk 27).

Õpperaja läbisid neli õpetajat viiest eri vanustes lastega ja abimaterjali hindasid lisaks kolm eksperti. Abimaterjal koostati õpperaja õppe- ja kasvatustegevuste mitmekesistamiseks ning ekspertide ja õpetajate hinnangul olid planeeritud tegevused eesmärgistatud ning kooskõlas õppekavaga. Abimaterjalide arusaadavust hinnati üldjoontes positiivseks. Parendussoovituste tagasisidena tehti abimaterjalides muudatused. Õpperaja põhieesmärk on lastele avada meie kodukohale omane maastik, mis pakub nii informatsiooni kui emotsioone, läbi mille saab muuta õppe- ja kasvatustegevuse mitmekesisemaks (Eilart, 1986, lk 27; Tuuling, 2023, lk 110).

Töö autorid leiavad, et bakalaureusetöö olulisemaks väärtuseks oli Kose Lasteaed PäevaLill õpperaja loomine ja abimaterjali koostamine õppe- ja kasvatustegevuse mitmekesistamiseks.

3.6. Töö autorite originaalne panus

Töö mõlemad autorid panustasid kõikidesse bakalaureusetöö osadesse võrdselt. Ühiselt panustati teooria läbitöötamisse ja kirjutamisse, ootuste kavandamisse ja kaardistamisse, uuringu kavandamisse, andmete kogumisse ja töötlemisse ning töö kirjutamisse. Erinevad ülesanded olid autoritel õpperaja koostamisel. Küsimuste koostamise ja analüüsimisega tegeleti koos. Hiljem täiendati ja muudeti tehtud tööd üheskoos. Eelnevat arvesse võttes tunnevad töö autorid, et nad panustasid valminud töösse võrdselt. Erinevusteks oli see, et Maimu valmistas puidust põletatud nimetuste ja joonistustega sildid ja Aivi punktidega märgistatud kaardi ja Canvas disainitud lisad.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli Kose Lasteaed PäevaLill õpperaja loomine õppe- ja kasvatustegevuse mitmekesistamiseks, saada õpetajatelt ja ekspertidelt hinnang abimaterjalile ning vajadusel teha parendused. Toetudes õpetajate ja ekspertide hinnangutele on loodud õpperada ja abimaterjal lastele sobivad, tutvustab lastele kodukoha loodust ning mitmekesistab õppe- ja kasvatustegevusi.

Bakalaureusetöö uurimisülesanneteks oli välja selgitada Kose Lasteaed PäevaLill õpperaja vajalikkus, kaardistada ja võimalusel märgistada lasteaias ning läheduses olevad vaatluspunktid. Lisaks koostati abimaterjal vaatluspunktides läbiviidavate õppe- ja kasvatustegevuste toetamiseks, katsetati õpperada õpetajate poolt ja saadi hinnang loodud õpperajale ning abimaterjalidele. Ekspertide ja õpetajate hinnangute ja tagasiside põhjal tehti parendused abimaterjali täiendamiseks. Loodud abimaterjalile saadud hinnang ja tagasiside oli üldjoontes positiivne ja parendustähelepanekud olid soovituslikud ning teostatavad.

Kokkuvõtteks võib öelda, et bakalaureusetööga seotud eesmärgid said enamasti teostatud, vaid kogukonnale kasutamine on piiratud. Töö piiranguks võib lugeda ka seda, et õpetajatele anti raja läbimiseks ja tagasiside andmiseks liiga vähe aega. Lisaks tõsiasi, et abimaterjal on hetkel loodud kevadeks.

Töö tugevuseks peavad autorid praktilise väärtusega õpperada ehk lastele loodud võimalust tutvuda kodukoha loodusega läbi mõtestatud ja mitmekesiste tegevuste.

Töö autorid on veendunud, et valminud õpperada leiab Kose Lasteaed PäevaLill õpetajate ja laste seas aktiivset kasutamist. Lisaks näevad töö autorid vajadust koostatud abimaterjali edaspidi täiendada sesoonse temaatikaga. Autorid sooviksid võimalusel tulevikus teha koostööd kohaliku omavalitsusega, et võimaldada õpperajale püsivad infotahvlid/stendid.

Tänuõnad

Bakalaureusetöö autorid on tänulikud kõikidele õpetajatele ja ekspertidele, kes võtsid aja ja läbisid raja ning tagasisidestasid ja andsid erinevaid mõtteid abimaterjali parendamiseks. Tänu tagasisidele saadi abimaterjal muuta arusaadavamaks. Südamlik tänu juhendajale, kelle soovitusel, tähelepanekud ja suunamine töö valmimisele suuresti kaasa aitasid. Soojad

tanud peredele ja lähedastele, kes olid töö protsessis igati toeks ja abiks. Eriline tänu Kalev Kalale käsitsi joonistatud piltide eest abimaterjalis.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Biber, K., Cankorur, H., Güler, R.S & Demir, E. (03 February 2022). Investigation of environmental awareness and attitudes of children attending nature centred private kindergartens and public kindergartens. *Australian Journal of Environmental Education*. (p 4—16). <https://doi.org/10.1017/ae.2022.1>. (viimati vaadatud 06.04.2025).
- Cohen, D. (November 13, 2024). *Why kids need to spent time in nature*. <https://childmind.org/article/why-kids-need-to-spend-time-in-nature/>. (viimati vaadatud 06.04.2025).
- Dahlgren, L. O. & Szczepanski, A. (2006). *Õuesõppe pedagoogika. Raamatuharidus ja meeleline kogemus. Katse määratleda õuesõpet* (lk 18—19). Tallinn. Kirjastus Ilo.
- EELK Kose kogudus. (2024). <https://sites.google.com/site/eelkkose/kirik>. (viimati vaadatud 20.03.2025).
- Eilart, J. (1986). *Looduse õpperajad* (lk 14—15; 27). Kirjastus Valgus.
- Hirsijärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta*. Kirjastaja Medicina.
- Jänis, K. (2019). *Lasteaiaõpetajate arvamus õuesõppest ning lasteaiaõpetajate ja 5–6-aastaste laste arvamus märgistega tähistatud õpperajast*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Keel, K. (2024). *Lapsevanemate suhtumine õuesõppe kasutamisse Tartu lasteaedade näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2008). RT I 2008, 23, 152. § 17 <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772> (viimati vaadatud 01.11.2024).
- Kidron, A. (2008). *Uuri ja käsiraamat*. Kirjastus Mondo.
- Kikas, E. (2015). Emotsioonid. *Õppimine ja õpetamine kolmandas kooliastmes. Üldpädevused ja nende arendamine* (lk 51). Tallinn. Eesti Ülikoolide Kirjastus OÜ.
- Kliimaministeerium. (2024). *Eesti elanike keskkonnateadlikkuse uuring*. <https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2024-11/2024%20Keskkonnateadlikkuse%20uuringu%20raport%20lisaga.pdf> (viimati vaadatud 16.11.2024).
- Koolieelse lasteasutuse seadus. (1999). RT I 1999, 27, 387. <https://www.riigiteataja.ee/akt/114032011006> (viimati vaadatud 01.11.2024).
- Kose Lasteaed PäevaLill õppekava (i.a). *Kose Lasteaed PäevaLill õppekava*. https://docs.google.com/document/d/1Iv1NpeHsx5znh8iuUFk_ZEh-JrUwRVm9xkHd6TdLU-M/edit. (viimati vaadatud 06.04.2025).

- Kulderknup, E. (2009). Saateks. Rmt. Kulderknup, E. (koost.). *Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad* (lk 5). Tallinn. Kirjastus Studium.
- Kukk, R. (2010). Õpperaja koostamine. Rmt. Sooserv, G. (koost.). *Loodusvaatlused. Õuesõppe võimalusi lasteaias ja algklassides* (lk 21—26). Ilo.
- Kuus, J. (2023). *Õpetajate valmisolek kasutada õuesõppe õpperada sõimerühma lastega Põlvamaa näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Käis, J. (2018). Eluläheduse (ehk kodukoha) põhimõte. *Õpetuse alused ja teed. Üldine didaktika* (lk 159; 180). Tartu. Kirjastus Studium.
- Käis, J. (1996). Loodusõpetuse sihid ja ülesanded algkoolis. Rmt. Eisen, F. (koost.). *Kooli- raamat* (lk 160—161). Tartu. Ilmamaa.
- Kärvet, K. (2024). *Õpetajate arusaam õuesõppest ja arvamused selle regulaarse rakendamise vajalikkusest Jõelähtme lasteaedade näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Laasik, T., Liivik, M., Täht, M-E., Varava, L. (2009). Valdkond “Mina ja keskkond”. Rmt. Kulderknup, E. (koost.). *Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad* (lk 21—25). Tallinn. Kirjastus Studium.
- Lahe, K. (2021). Tänapäevased rõhuasetused õpikeskkondade loomisel. *Projektõpe lasteaias. Lapse arengu toetamine tema loomupärase uudishimu abil* (lk 15—17). Laheküll OÜ.
- Lindfors, E., Rönkkö, M-L., Kiviranta, L., Yliverronen, V., Tanhuanpää, S., Grönman, S., (2021). 6. *Outdoor Learning in Early Childhood Education: A Narrative Review*. *Techne Series A*: 28(2), 2021 (156—165).
https://www.academia.edu/110856699/Outdoor_Learning_in_Early_Childhood_Education_A_Narrative_Review. (viimati vaadatud 06.04.2025).
- Löfström, E., Areskou, A. (2020). *Teeme tegevusuuringu!*
<https://www.uu.se/download/18.2293423318ecba401bd734d/1712906993797/teeme-tegevusuuringu.pdf>. (viimati vaadatud 15.12.2024).
- Löfström, E. (2011). *Tegevusuuringu käsiraamat* (lk 8—17).
<https://www.digar.ee/arhiiv/et/raamatud/14968>. (viimati vaadatud 20.04.2025).
- Norman, M. (2005). Loodushoid saab alguse varasest lapsepõlvest. Rmt. Almann, S. (koost.). *Kaasaegseid meetodeid lasteaias õppe- ja kasvatustöös* (lk 11—17). Ilo.
- Oja, L. (2008). Kehaline areng. Liikumine. Rmt. Kikas, E. (koost.). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 223). Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Pavlenko, K. (2014). *Õpperada Tartu lasteaiale Lotte kui vahend õppekasvatustöös 5-7 aastaste lastega*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Raadik, S. (2009). *Õpime õues mängides* (lk 8). Tallinn. Kirjastus Ilo.

- Sarv, M. (2008). *Miks on hea üks päev nädalas õues õppida?*
<https://mikksarv.blogspot.com/2008/12/miks-on-hea-ks-pev-ndalas-ues-ppida.html>
 (viimati vaadatud 10.11.2024).
- Siht, M. (2021). *Õpperaja kasutamine koolieelses lasteasutuses: Õpetajate arvamused ja ettepanekud*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Sjölander, S. (2009). Inimese suhe loodusesse muinasajast tänapäevani. Rmt. Dahlander, L. O., Sjölander, S., & Szczepanski, A. (koost.). *Õuesõppe pedagoogika kui teadmiste allikas – lähiümbrusest saab õpiõu* (lk 188). Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Solly, K. (2015). *Risk, challenge and adventure in the early years. A practical guide to exploring and extending learning outdoors* (70—79). Routledge.
- Stevens, C. (2013). *The growing child laying the foundations of active learning and physical health* (25—35). Routledge.
- Szczepanski, A. (2009). Õuekeskkond - õpikeskkondade rohke võimas klassituba. Dahlander, Rmt. L. O., Sjölander, S., & Szczepanski, A. (koost.). *Õuesõppe pedagoogika kui teadmiste allikas – lähiümbrusest saab õpiõu* (lk 10—18). Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Talluri, S. (2023). 1. Action Research: An Appropriate Research Paradigm For Practitioners. *Journal of Propulsion Technology*. doi: 10.52783/tjjpt.v44.i4.1552 (lk 3814—3817).
- The Action Research Guidebook. Progress is only possible by working together. (2019). (lk 5—6).
- Timoštšuk, I. (2005). *Õppekäik. Loodusõpetus alushariduses* (lk 27). Tallinn. TLÜ Kirjastus.
- Timoštšuk, I. (2010). Looduskeskkonnaga seotud väärtused ja nende kujunemine koolieelses eas. Rmt. Veisson, M. (koost.). *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias* (lk 57—59). Tartu. Eesti Keele Sihtasutus.
- Toom, M. (1998). *Õppekäik loodusesse. Haridus 2* (lk 56—58).
<https://www.digar.ee/arhiiv/et/kollektsioonid/40440>
- Tovey, H. (2007). Spaces and places for play. *Playing Outdoors. Spaces and Places, Risk and Challenge* (lk 53—57). Open University Press.
- Tuuling, L. (2017/2018). Õuesõpe mõiste ja tähendus. Rmt. Nugin, K., Õun, T. (koost.). *Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias* (lk 116-117). Tartu. OÜ Atlex.
- Tuuling, L. (2013/2023). Õuesõpe – lõimitud aktiivse õppimise parim viis. Rmt. Nugin, K. (koost.). *Üldõpetuse rakendamine lasteaias* (lk 97—120). Tartu. OÜ Atlex.
- Täht, M-E. (2003). *Laps ja keskkond. Veeraamat* (lk 4). Tallinn. Kirjastus Koolibri.
- Urm, L. (2021). *Abimaterjal õpetajale tegevuste läbiviimiseks 5-7 a lastega Penijõe pargi õpperajal*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.

- Vienola, V. (2003). Keskkonnakasvatuse elluviimine. Looduskeskkond. *Keskkonnakasvatus lasteaias* (lk 12—13). Tallinn. Kirjastus Ilo.
- Vihman, M. (2016). *Maastikumäng kui õppevorm. Aktiiv ja õuesõpe* (lk 4—5). AS Atlex https://www.atlex.ee/workfiles/pdf/Maastikumang_kui_oppevorm_tutvustus.pdf. (viimati vaadatud 15.11.2024).
- Warden, C. (2015). *Learning with Nature embedding outdoor practice* (lk 29—30). Sage.
- Wilson, R. (2008). *Nature and Young Children: Encouraging Creative Play and Learning in Natural Environments*. New York: Routledge Publishing.
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes* (lk 143). <https://dspace.ut.ee/items/7881adff-264a-4d82-944e-933833e11e4e> (viimati vaadatud 20.04.2025).

LISAD

Lisa 1. Küsimustik õpetajatele õpperaja vajalikkuse väljaselgitamiseks

Hea lasteaiaõpetaja!

Oleme Tartu Ülikooli Narva kolledži “Koolieelse lasteasutuse õpetaja mitmekeelses õppekeskkonnas” eriala tudengid Maimu Kala ja Aivi Vooremäe ning viime läbi küsitluse, kus vajame Teie abi. Töö eesmärgiks on välja selgitada Kose Lasteaed PäevaLill õpperaja vajalikkus ja raja läbimiseks abimaterjali olulisus.

Küsimustik on anonüümne, koosneb 10 küsimusest ja vastamine võtab aega umbes 15 minutit.

Ette tänades
Maimu Kala ja Aivi Vooremäe

1. Kui kaua olete lasteaias töötanud?

- 1—10 aastat
- 11—20 aastat
- 21—30 aastat
- 31—40 aastat
- Muu

2. Mis on Teie amet lasteaias?

- Õpetaja
- Abiõpetaja
- Muu

3. Mis vanustes lastega Te töötate?

- 1,5—3- aastased
- 3—4- aastased
- 4—5- aastased
- 5—6- aastased
- 6—7- aastased
- Muu

4. Kas peate õuesõpet oluliseks osaks lasteaia õppe- ja kasvatustööd?

- Jah
- Ei
- Pigem jah
- Pigem ei
- Ei oska öelda

5. Palun selgitage, mida Teie arvates tähendab õuesõpe?

.....

6. Kas Kosele on vaja õpperada, et mitmekesistada õppe- ja kasvatustööd?

o Jah

o Ei

7. Kui sageli Te kasutaksite õpperada lastega?

Ei kasuta üldse

Kord kuus

Kord nädalas

Mitu korda nädalas

Kord kvartalis

Paar korda aastas

8. Mis on Teie meelest kõige olulisemad õppe eesmärgid õpperaja läbimisel? (mitmed võimalikud vastused)

Vaatlusoskuse arendamine

Kuulamisoskuse arendamine

Tähelepanu arendamine

Meeskonnatöö arendamine

Loovuse arendamine

Loodussõbralikkus

Seikluslikkus

Mängulisus

Vestlus

Seos-põhjus-tagajärg

Võimalus lasta lapsel ise avastada, uurida, katsetada

Valdkondade lõimimine

Füüsiline aktiivsus

Muu

9. Kui oluliseks Te peate õppematerjali olemasolu õpperaja läbimiseks lastega?

Väga oluline

Oluline

Väheoluline

Pole oluline

10. Kas sooviksite jagada mõnda konkreetset kogemust või mõtet seoses õuesõppe ja õpperajaga, mis võiks olla oluline meie kodukandis?

.....
.....

Lisa 2. Küsimustik ekspertidele

Lugupeetud ekspert!

Oleme Tartu Ülikooli Narva kolledži Koolieelse lasteasutuse õpetaja mitmekeelses õppekeskkonnas õppekava 3. kursuse tudengid Aivi Vooremäe ja Maimu Kala.

Kirjutame oma bakalaureusetöö teemal Kose Lasteaed PäevaLill õpperaja loomine õppe- ja kasvatustegevuse mitmekesistamiseks.

Meie töö eesmärgiks on välja selgitada õpperaja vajalikkus (välja selgitatud – vajalikkus on olemas), koostada abimaterjal kodukoha looduse tundmaõppimiseks, saada koostatud abimaterjali kohta eksperthinnang ja saadud tagasiside põhjal abimaterjale muuta ning täiendada.

Soovime Teie tagasisidet koostatud abimaterjalidele 31.03.2025. Tagasiside andmiseks palume Teil vastata järgnevale küsimustele. Saadud andmeid kasutatakse üldistatud kujul ainult eelmainitud bakalaureusetöös.

1. Teie amet?
2. Kas õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid on kooskõlas abimaterjaliga? Nii üldised kui vaatluspunktides?
3. Kuidas hindate töö vormistust? Mida vormistuses muudaksite?
4. Missuguseid muudatusi soovitate õpperaja punktides ja tegevuskavas?
5. Kuidas hindate õpperaja vastavust riikliku õppekava õppe- ja kasvatustegevuste eesmärkidele ja põhimõtetele.
6. Kas soovitud on sobilikud õpetajale?
7. Kuivõrd arusaadav on koostatud abimaterjal? (Palun tooge välja kohad, mis jäid arusaamatuks).
8. Palun iseloomustage vaatluspunkte eraldi.

1. Vaatluspunkt: „Putukate maailm”;
2. Vaatluspunkt: „Vägilased tammed”;
3. Vaatluspunkt: „Pesapunujad”;
4. Vaatluspunkt: „Tuulelaulik mänd”;
5. Vaatluspunkt: „Viljavõlur”;
6. Vaatluspunkt: „Triibulised reas”;
7. Vaatluspunkt: „Ravitoimega puud”;
8. Vaatluspunkt: „Õiehaldjas”;
9. Vaatluspunkt: „Veevõlurite tee”;
10. Vaatluspunkt: „Tarkade kivi”;
11. Vaatluspunkt: „Vesi on paju hing”;
12. Vaatluspunkt: „Kuke- ja kurejutud”;
13. Vaatluspunkt: „Värvivõlur”;
14. Vaatluspunkt: „Jõe baleriinid”;
15. Vaatluspunkt: „Igihaljad haldjad”;
16. Vaatluspunkt: „Tulehaldjate laulu- ja tantsuplats”;
17. Vaatluspunkt: „Sõprade kohtumispaik”.

Lisa 2 järg

Allpool failiga kaasas on mõned näited meie märgistatud vaatluspunktidest. Õpperaja abimaterjalile on loodud ka QR-kood. Töö saate avada kas QR-koodi või Drive lingi kaudu.

Täname, et annate hinnangu meie poolt koostatud õpperaja abimaterjalile ning vastate küsimustikule.

Maimu Kala ja Aivi Vooremäe

Lisa 3. Küsimustik raja läbinud õpetajatele

Lugupeetud õpetajad!

Oleme Tartu Ülikooli Narva kolledži Koolieelse lasteasutuse õpetaja mitmekeelses õppekeskkonnas õppekava 3. kursuse tudengid Aivi Vooremäe ja Maimu Kala.

Kirjutame oma bakalaureusetöö teemal Kose Lasteaed PäevaLill õpperaja loomine õppe- ja kasvatustegevuse mitmekesistamiseks.

Meie töö eesmärgiks on välja selgitada õpperaja vajalikkus (välja selgitatud – vajalikkus on olemas), koostada abimaterjal kodukoha looduse tundmaõppimiseks, saada koostatud abimaterjali kohta eksperthinnang ja saadud tagasiside põhjal abimaterjale muuta ning täiendada.

Soovime Teie tagasisidet koostatud abimaterjalidele 31.03.2025. Tagasiside andmiseks palume Teil vastata järgnevatele küsimustele. Saadud andmeid kasutatakse üldistatud kujul ainult eelmainitud bakalaureusetöös.

1. Teie tööstaaz?
2. Mis vanuses lastega töötate?
3. Kas õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid on kooskõlas abimaterjaliga? Nii üldised kui vaatluspunktides?
4. Kas soovitud õpetajale on piisavad?
5. Kuivõrd arusaadav on koostatud abimaterjal? (Palun tooge välja kohad, mis jäid arusaamatuks).
6. Kas õpperada tutvustab kodukoha loodust?
7. Kas õpperada võimaldab õppetegevusi huvitavamaks ja mitmekesisemaks muuta?
8. Läbi milliste tegevuste õpib laps õpperajal märkama aastaegade vaheldumisest tingitud muutuseid?
9. Kas laps saab õpperajal loodust tundma õppida läbi erinevate meelte?
10. Kas õpperaja vaatluspunktide nimed on lastele huvitekitavad?
11. Kas õpperada motiveeris lapsi liikuma (kas lastel tekkis soov/huvi läbida kõik punktid)?
12. Mis tekitas lastel positiivse emotsiooni?
13. Mis meeldis Teile enim õpperajal? (Mida tooksite esile).
14. Missuguseid muudatusi soovitate õpperaja punktides ja tegevuskavas?

Täname, et leiate aega meie poolt koostatud õpperaja abimaterjali läbivaatamiseks, õpperaja läbimiseks ning vastate loodud küsimustikule.

Maimu Kala ja Aivi Vooremäe

Lisa 4. Õpperaja abimaterjal

Tartu Ülikool

Sotsiaalteaduste valdkond

Narva kolledž

Õppekava Koolieelse lasteasutuse õpetaja mitmekeelses õppekeskkonnas

Maimu Kala ja Aivi Vooremäe

KOSE LASTEAED PÄEVALILL ÕPPERAJA ABIMATERJAL

Bakalaureusetöö lisa

Juhendaja: Lehte Tuuling, MA

Narva 2025

Maailma avastamine algab lapsepõlves ja lasteaias. Lapsi ümbritsev looduskeskkond saab pakkuda selleks pidevalt igakülgeid võimalusi. Lastele meeldib uurida, avastada, katsetada ja tunda tegutsemisest rõõmu. Looduses ja loodusest õppides aitame lapsel mõista teda ümbritsevat maailma ja kujundada lapses terviklikku maailmatunnetust, kellest saab nii kodukohta ja loodust hindav isiksus (Täht, 2003).

Abimaterjal on koostatud Kose Lasteaed PäevaLill lineaarselt kulgeva õpperaja läbimiseks õppe- ja kasvatustegevuse toetamiseks.

Õpperaja pikkuseks punktist üks kuni punktini 17 on ~1,6 km. Rada saab läbida täies ulatuses, samas on võimalik seda kasutada üksikute vaatluspunktide avastamiseks ja uurimiseks.

Töö autorid on koostanud 17 vaatlus- ja tegevuspunkti (Joonis 1), tegevused on eesmärgistatud.

Vaatluspunktides on välja toodud õppe- ja kasvatustöö eesmärgid. Lähtematerjal on võetud erinevatest allikatest. Vaatluspunktides on tegevus süsteemne ja mänguline. Tegevused aitavad lastel õppida loodust tundma, arendavad tähelepanuvõimet, loovust, lugemis- ja kirjutamisoskust.

Õpperaja eesmärgid tulenevad Koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast (2008) ja Kose Lasteaed PäevaLill õppekavast (2009).

Õpperaja kasutamise eesmärgid (Kulderknup, 2009):

- Tutvustada lastele meie kodukohta ja loodusrikkust;
- muuta õppetegevused mitmekesisemaks;
- kujundada keskkonnateadlikke hoiakuid;
- suunata lapsi märkama aastaaegade vaheldumist looduses;
- suunata lapsi tundma ümbritsevat erinevate meelte kaudu;
- arendada lastes mängu-, õpi- ja sotsiaalseid oskuseid;
- kehalist aktiivsust tõstes kujundada arusaam tervise tähtsusest.

Õpperaja toel läbiviidavate eeldatavad õppe- ja kasvatustegevuste käigus saavutatavad eeldatavad tulemused:

- Laps eristab kodukoha puid: kuusk, kask, mänd, pihlakas, tamm, hobukastan, õunapuu, paju, vaher, pärn;
- tunneb ränd- ja paigalinde, kevadekuulutajaid, suitsupääsukest, eristab linnulaulu;
- tunneb kalu ja kahepaikseid;
- tunneb liblikat, tigu, ämblikku, mesilast, sipelgat;

- teab, kuidas käituda looduses (loodushoid);
- teab nimetada kodukohale olulisi ehitisi (kirik, lauluväljak);
- kirjeldab kodukoha loodust, tuntumaid taimi;
- kirjeldab loodust ja ilmastikunähtusi erinevates ajatsüklites: aastaring;
- mõistab, märkab ja tajub enda ümber ning teiste tegevuse mõju ja tagajärgi keskkonnale (Kulderknup, 2009; Kose Lasteaed PäevaLill õppekava, i.a).

Õpperaja läbimiseks on koos lastega läbi räägitud reeglid ja sõlmitud kokkulepped:

- Hoian loodust;
- olen kaaslastega sõbralik;
- olen tähelepanelik;
- jälgin liiklust tänaval;
- kuulan õpetajat ja kaaslasti.

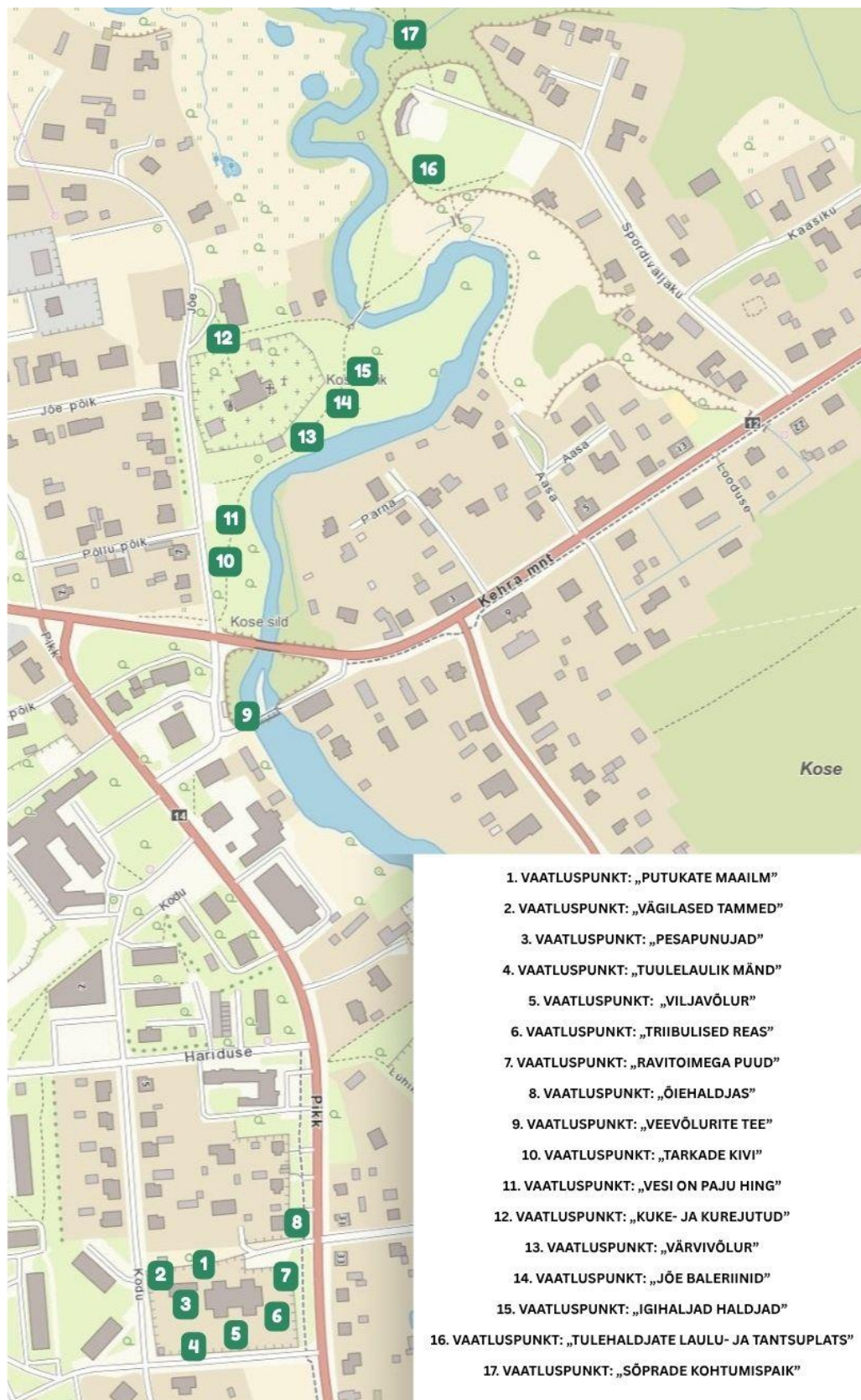
Lapse seljakotis vajaminevad vahendid olenevalt õppekäigu eesmärgist ja planeeritud tegevustest: luup, paber, harilik pliiats, kogumiskott, nõör/lõng, rasvakriidid, tühi tikutoos erinevate taimeosade kogumiseks ja veepudel.

Õpetaja seljakotis vajaminevad vahendid õppekäigul: esmaabi- ja desinfitseerimisvahendid, kogumiskotid, pintsetid, luubikarbid, mõõdulint, veepudel, nuga, vile, kompass ja telefon (helistamiseks ja pildistamiseks). Juhendamisel kogub laps õpperaja läbimisel vastavalt õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgist endale seljakotti looduslikku materjali (säilitades loodust), et meisterdada individuaalselt või ühistööna kunstilooming käidud rajast, uutest teadmistest (Toom, 1998, lk 58, Brügge, *et al.*, 2008).

Soovitused õpetajale:

- Tee igas punktis kindla eesmärgiga fotosid või lase lastel teha (digioskuse arendamine), et hiljem võrrelda erinevaid aastaaegu ja jälgida looduse muutumist ajas.
- Korjake koos lastega taimede osi, et meisterdada herbaarium. Selline tegevus aitab lapsel õppida tundma taimi ja nende osasid.
- Igas punktis, kus on taimesildid ja informatiivne leht, saavad lapsed lugeda kokku tähed, veerida kokku sõnad. See arendab laste lugemisoskust ja tähelepanuvõimet.
- Suuna lapsi vaatlema ja kirjeldama ümbritsevat loodust. Lapsed saavad hiljem nähtust pildid joonistada.
- Korralda erinevaid loodusmänge, nt lehtede, kivikeste, okste otsimine, et muuta õpperada lõbusamaks ja kaasahaaravamaks.
- Vanemate kaasamine õpperaja tegevuste planeerimisel ja ideede pakkumisel.
- Julgusta vanemaid ja lapsi koos fotosid tegema ja hiljem neid jagama. See on suurepärane viis dokumenteerimiseks ja õpperaja kogemuste jagamiseks.
- Pärast õpperaja külastust saab korraldada arutelusid, kus vanemad ja lapsed saavad jagada muljeid, kogemusi ja üksteiselt õppida.

Vaatluspunktidega kaart



Joonis 1. 1: 2600 suurus (Vooremäe, A. loodud Canva veebikeskkonnas)

1. Vaatluspunkt: „Putukate maailm”

Lasteaia õuealal on erinevad taimed. Lapsed saavad vaadelda, uurida nii taimi kui putukaid, kes ümbruses toimetavad: liblikas, mesilane, sipelgas, lepatriinu, sääsk ja kärbes.

Eesmärgid:

Laps avastab ja kirjeldab putukaid;

laps mõistab, et putukatel on oma roll looduses (nt tolmeldamine, kõdu lagundamine);

laps kirjeldab tuttavate putukate välimust ja nende elupaiku (liblikas, mesilane, sipelgas, lepatriinu, sääsk ja kärbes);

laps tunneb rõõmu looduses liikumisest ja oskab kirjeldada kodukoha loodust (Kulderknup, 2009).



Joonis 2. Kibuvitsapõõsas talvel
(foto: Vooremäe, A. erakogu)



Joonis 3. Kibuvitsapõõsa õied
(foto: Kala, M. erakogu)

Eeltegevused rühmas

Lastele loetakse ette vastavalt õpetaja valikule ja laste eale, kas juttu või luuletust raamatust „Taadu, palun loe mulle!” (Tungal, 2022):

„Mesilase jalad”, Tungal, L. (lk 255-256).

„Sipsik võitleb herilastega”, Raud, E. (lk 257-259).

„Sipelgas ja ämblik”, Jakobson, A. (lk 268-269).

„Liblikad ja sipelgad”, Tungal, L. (lk 287).

Raamat „Pisikene käsi” (Luke, 2019):

„Mesilane” (lk 44).

„Lepatriinu” (lk 45).

Tegevused

Vaata, kas näed mõnda putukat. Kui putukaid silmaga ei näe, uuri luubiga.

Laps nimetab putukaid ainsuses ja mitmuses: liblikas- liblikad, mesilane- mesilased, sipelgas- sipelgad, lepatriinu- lepatriinud jne.

Arutelu, miks mesilastele meeldivad õitsvad taimed.

Laps otsib vaatluspunkti ümbrusest või õpperajalt ühe eseme, mis mahub tikutoosi.

Mõistatused raamatust „1000 mõistatust ja 500 vanasõna” (Saimre, 2010):

Must kui tont, aga tont ei ole; tuhnib kui siga, aga siga ei ole; lendab kui lind, kuid lind ei ole (sitikas).

Pisike poisike, terav mõõk (mesilane).

Kutsumata külaline, kuid esimene toidumaitsja (kärbes).

Missugune vits õitseb (kibuvits).

Mees läheb metsa ilma noata ja kirveta, teeb puuriida ülesse ja elab ise seal sees (sipelgas).

Järeltegevused teadmiste kinnistamiseks: tööleht õpetaja vabal valikul, voolimine, maalimine, meisterdamine, joonistamine, vestlus ja arutelu: mida teada said?

2. Vaatluspunkt: „Vägilased tammed”

Lasteaia õuealal on tammed, kus on hea lastega nende erinevusi/sarnasusi vaadelda, avastada ja uurida (püramiid ja harilik tamm).

Eesmärgid:

Laps katsub ja kirjeldab puukoort (kare, sile, krobeline);

laps tunneb rõõmu looduses liikumisest ja oskab kirjeldada kodukoha loodust;

laps vaatleb, uurib, nimetab ja kirjeldab tamme;

laps tunneb ära tammelehed ja tammetõrud, mõistab, et tamme lehed on lainelise servaga;

laps mõistab, et tamm kasvab aeglaselt ja elab väga kaua (Kulderknup, 2009).



Joonis 4. Tammed kevadel (foto: Vooremäe, A. erakogu)



Joonis 5. Püramiid tamme koor
(foto: Vooremäe, A. erakogu)



Joonis 6. Hariliku tamme koor
(foto: Vooremäe, A. erakogu)

Eeltegevused rühmas

Ettelugemiseks Andre, L. luuletus „Tõruke”:

Meie õueaia nurgas
kasvab tugev tammepuu.
Küll ta kohab, kui ta okstes
nutab, naerab, mängib tuul.
Tamm on võimas, kanged juured,
puu ei kõigu mitte raas.
Oksad vägevad ja suured,
tõrud okstel ja ka maas.
Mina olen väike Tõnu,
emme kutsub: Tõnuke!
Vanaema naeratades
ütleb aga: tõruke.

Tegevused

Vaatlemine ja uurimine (tüvi, oksad, lehed), puu ja puu osade iseloomustamine omadussõnadega.
Sõna „TAMM” kirjutamine looduslikest vahenditest.
Puu ümbermõõdu mõõtmine ja vahemaa mõõtmine kokkulepitud meetodil (tibusamm, nööri/lõng, lapsed).
Arutelu lastega, miks ühel tammel on lehed ka kevadel, teisel mitte. Millest see tingitud on?
Sügisel võistlusmäng “Kogu tammetõrusid”.
Tammetõrude loendamine ja tammetõrudest maapinnale mustrite moodustamine.
Laps otsib vaatluspunkti ümbrusest või õpperajalt ühe eseme, mis mahub tikutoosi.
Erinevateks aastaaegadeks puu tööleht (Lisa 8).
Puude vaatlustabel täitmiseks (Lisa 1).

Katse

Leia oks, milleni laps ulatub. Kinnita märkpaal tipupunga alla, et jälgida oksa aastakasvu (Masing, 1984).

Muistend

Kunagi ammu kõndisid ja rääkisid puud nagu inimesed. Mööda teed astusid kord kolm tamme. Üks kolmest tammest jäänud teistest maha ja hüüdnud: „Mare, Kare, pidage kinni, Riinu põllepaelad läinud lahti!” Tammed jäänud hüüdmise peale seisma. Neile kasvanud

juured alla ja tammed jäänudki sinna kasvama.

<https://teemapuu.weebly.com/muistendid.html>

Mõistatused raamatust „1000 mõistatust ja 500 vanasõna” (Saimre, 2010):

Ühel emal oli tuhat poega, kõigile andis kausikese, ainult ise jäi ilma (tamm).
Ise väljas, varbad varjul (puu ja juured).
Kiigub, liigub, aga paigast ei saa (puu).

Järeltegevused teadmiste kinnistamiseks: tööleht (Lisa 8), voolimine, maalimine, meisterdamine, joonistamine, vestlus ja arutelu: mida teada said?

3. Vaatluspunkt: „Pesapunujad”

Lasteaia õuealal on palju pesakaste lindudele. Antud pesakastis käib kevadel ja suvel päris aktiivne elu, mida igas vanuses lapsel on huvitav jälgida. Mõned linnud on aasta läbi kohal ja peatuvad samadel puudel.

Eesmärgid:

Laps oskab küsimuse korral nimetada tuttavat lindu ja tema keha osi;
laps nimetab ränd- ja paigalinde, kevadekuulutajaid, suitsupääsukest (Kulderknup, 2009).



Joonis 7. Pesakast (foto: Vooremäe, A. erakogu)

Eeltegevused rühmas

Lastele loetakse ette vastavalt õpetaja valikule ja laste eale kas juttu või luuletust raamatust „Taadu, palun loe mulle!” (Tungal, 2022):
„Tihane lendab mu aknale”, Trull, I. (lk 97-98).
„Memm, palun loe mulle!” (Tungal, 2022):
„Linnupesa”, Raud, E. (lk 179).
„Tihased”, Pohlak, A. (lk 47).
Raamatust „Pisikene käsi” (Luke, 2019):
„Linnulugu” (lk 48).
„Väike linnuke” (lk 60).

Tegevused

Istu vaikselt ja vaata, mis värvi linde näed?
Mitut lindu näed?
Kuula, mis häält lind teeb.
Kas oskad matkida linnu häält?
Loenda mitu pesakasti on lasteaias õuel? Mitu pesa on leitav lasteaias õuel?
Arutlege, mis vahe on pesal ja pesakastil.
Värvimiseks töölehed (Lisa 6).
Laps otsib vaatluspunkti ümbrusest või õpperajalt ühe eseme, mis mahub tikutoosi.

Katse

Puistake kevadel või suvel peotäis vanu padjasulgi õuele ja jälgige aknast, kuidas linnud need peagi pesa ehituseks ära viivad. Sel moel saab meelitada linnud oma õuele, et neid vaadelda ja nende ära tundmist õpetada (Raadik, 2009).

Mõistatused raamatust „1000 mõistatust ja 500 vanasõna” (Saimre, 2010):

Ora ees, käärid taga, kerakene keskel (pääsuke).
Vanamees istub aia peal, hallid rätikud jalas (vares).
Väike sõbrake, punane kõhuke (leevike).
Väike sõbrake, kollane kõhuke (rasvatihane, sinitihane).
Väike poiss hallis kasukas, õues keksib, terakesi otsib (varblane).
Must mees, kuldne suu, kodupaigale ta truud, istub maja katusel, trillerdab kui hõbekell (kuldnokk).
Tuleb siis, kui kevad käes, rõõmustad, kui teda näed. Vilistab ja laulu laseb, otsib oma eluaset, kindlasti sa tunned teda, ta on lõbus laululind? (kuldnokk).

Järeltegevused teadmiste kinnistamiseks: tööleht (Lisa 6), voolimine, maalimine, meisterdamine, joonistamine, vestlus ja arutelu: mida teada said?

4. Vaatluspunkt: „Tuulelaulik mänd”

Lasteaia õuealalt väljapoole jääb männipuu, mis on kuuseheki vahel. Hea võimalus võrrelda erinevaid okaspuid ja lehtpuid (õunapuu), kirjeldada erinevusi/sarnasusi. Kuulata tuulise ilma korral okaste kokkupuutel tekkivat heli.

Eesmärgid:

Laps saab aru, et puud ja taimed kasvavad ning muutuvad aastaaegadega;
laps tunneb rõõmu looduses liikumisest ja oskab kirjeldada kodukoha loodust;
laps saab aru, et männivaik on kleepuv ja lõhnab tugevalt;
laps oskab nimetada ja kirjeldada mändi (Kulderknup, 2009).



Joonis 8. Mänd kevadel (foto: Vooremäe, A. erakogu)



Joonis 9. Männi koor (foto: Vooremäe, A. erakogu)

Eeltegevused rühmas

Arutelu, milliseid okaspuid lapsed teavad.
Mis on kuuse ja männi erinevused.
Järjejutu mõtlemine „mänd”.

Lastele loetakse ette luuletust, lapsed matkivad õpetaja järgi liigutusi. Luuletus Arder, O. „Männid“:

Männid on kõverad (lapsed on küürus seljaga),

männid on sirged (lapsed seisavad sirge seljaga).

Männid on madalad (lapsed kükitavad),

männid on kõrged (lapsed seisavad päkkadele ja tõstavad käed üles).

Männipuu viljaks on teadagi käbi (lapsed panevad nimetissõrme ja pöidla kokku),

potsti ja ongi mu lauluke läbi (lapsed istuvad maha).

Tegevused

Leia käbi ja vaata milline see on, kirjelda.

Vaatle männiokkaid, kas need on üksikult reas või kahekaupa (paaris).

Võrdle kuuse ja männi oksti ja okkaid.

Puude vaatlustabel täitmiseks (Lisa 1).

Laps otsib vaatluspunkti ümbrusest või õpperajalt ühe eseme, mis mahub tikutoosi.

Katse käbiga (õhuniiskuse mõõtja): otsi käbi, kinnita see plastiliiniga püstiselt lauajupi külge ja asetä õues varjulisse kohta. Märgi üles, missugune ilm hetkel on ja kas käbi on avatud või suletud. Peale ilmuuutust kontrolli käbi väljanägemist. Mida märkad? Kuiva ilmaga märkad, et käbi soomused on harali, vihmase ilmaga on aga soomused üksteise vastas. Niimoodi toimibki õhuniiskuse mõõtja. Käbisid saab kasutada ilmaennustajatena sest nad reageerivad ilma muutustele. Miks see nii on? Vihmaga ei lenda käbide seemned piisavalt kaugele ja lähevad mädanema. Kuiva ilma ja tuulega lendlevad valminud seemned laiali ja nendest kasvavad uued puud (<https://sisu.ut.ee/keskkond/assaku-lasteaia-looduse-opperada/>).

Mõistatused raamatust „1000 mõistatust ja 500 vanasõna” (Saimre, 2010):

Kellel krobe kasukas (mänd).

Üks põrsas ja seitsekümmend silma seal peal (mänd).

Kõik heidavad rõivad maha, aga kolm ei heida (kuusk, mänd, kadakas ja harilik jugapuu).

Kõik maailm ehib, aga kolm meest ei ehi (kuusk, mänd, kadakas ja harilik jugapuu).

Järehtegevused teadmiste kinnistamiseks: tööleht, voolimine, maalimine, joonistamine, meisterdamine, vestlus ja arutelu: mida teada said?

5. Vaatluspunkt: „Viljavõlur”

Lasteaia õuealal on lõpurühmade poolt istutatud õunapuud, mille kasvamist ja õitsemist on lastel hea jälgida. Õunapuu on ideaalne õpperaja puu, mis aitab lastel mõista looduse ja toidu vahelist seost.

Eesmärgid:

Laps mõistab, et elusolendeid ei tohi kahjustada (ei tohi murda oksti, kiskuda õuna);

laps tunneb rõõmu looduses liikumisest ja oskab kirjeldada kodukoha loodust;
laps avastab, et õunapuu on viljapuu, mida inimesed kasvatavad;
laps tunneb kodukoha puid, õunapuu (Kulderknup, 2009).



Joonis 10. Õunapuud talvel (foto: Vooremäe, A. erakogu)



Joonis 11. Õunapuu koor (foto: Vooremäe, A. erakogu)



Joonis 12. Õunapuud kevadel (foto: Vooremäe, A. erakogu)



Joonis 13. Õunapuuõied (foto: Kala, M. erakogu)

Eeltegevused rühmas

Lastele loetakse ette vastavalt õpetaja valikule ja laste eale kas juttu või luuletust raamatust „Memm, palun loe mulle!” (Tungal, 2022): „Kõva peaga õun”, Sõelsepp, V. (lk 280).

Luuletuse ettelugemine Tungal, L. „Laps ja õunapuu”:

Aias kasvab õunapuu,
lapse peas on õunasuu.
Tehes tutvust õunapuuga,
laps sööb õunu õunasuuga.

Tegevused

Pane kõrv vastu puud, kas kuuled vaikset kohinat koore all (kevadel on õunapuus vee transport juurtest kuni ladvani).

Laps otsib vaatluspunkti ümbrusest või õpperajalt ühe eseme, mis mahub tikutoosi.

Erinevateks aastaaegadeks puu tööleht (Lisa 8).

Puude vaatlustabel täitmiseks (Lisa 1).

Õppemäng „Tuttav puu”. Lapsed jagatakse paaridesse. Ühel paarilistest seotakse silmad kinni. Teine paariline viib pimedas mängukaaslase puu juurde. Pime paariline püüab erinevate meelte abil võimalikult igakülgselt tunnetada uuritavat puud. Nägija paariline võib soovitada erinevaid tunnetusmeetodeid (haistmine, kompimine). Seejärel viiakse pime paariline oma puust kaugemale, ta keerutab ennast ringi ja siis eemaldatakse tal sall silmadelt. Pime paariline püüab ära arvata, mis puu see oli (Wordpress.com).

[\(Puudega seotud mängud ja tegevused, Kesklinna lasteaed\).](#)

Mõistatused raamatust „1000 mõistatust ja 500 vanasõna” (Saimre, 2010):

Pesa maas, munad taevas (õunapuu).

Talvel paljas, suvel haljas (lehtpuu).

Järeletegevused teadmiste kinnistamiseks: tööleht, voolimine, maalimine, meisterdamine, joonistamine, vestlus ja arutelu: mida teada said?

6. Vaatluspunkt: „Triibulised reas”

Antud punktis saab laps teadmisi kasepuu erinevate omaduste ja kasutusvõimaluste kohta.

Kask on üks Eesti tuntumaid ja armastatumaid puid, mida tasub kindlasti lastele tutvustada.

See on kergesti äratuntav oma valge koore, õrnade lehtede ja graatsilise välimuse tõttu ning

pakub lastele mitmeid avastamisvõimalusi. Õuealal on reas kased, mille külge on kinnitatud ka tasakaalulindid.

Eesmärgid:

Laps tunneb rõõmu looduses liikumisest ja oskab kirjeldada kodukoha loodust; laps mõistab ja kasutab kõnes nii üld- kui liiginimetusi (puud: kask, kuusk, mänd) (Kulderknup, 2009).



Joonis 14. Kased talvel (foto: Vooremäe, A. erakogu)



Joonis 15. Kase koor (foto: Vooremäe, A. erakogu)

Eeltegevused rühmas

Lastele loetakse ette vastavalt õpetaja valikule ja laste eale kas juttu või luuletust raamatust „Isa, palun loe mulle!” (Tungal, 2022):

Luuletus „Puud”, Luik, V. (lk 329).

Raamatust „Memm, palun loe mulle!” (Tungal, 2022):

„Mahlajooks”, Jõgisalu, H. (lk 190).

Tegevused

Vaata ja võrdle puid (kõrgus, ümbermõõt).

Loenda, mitu kaske on reas?

Pane põsk vastu kasetüve, mida sa tunned? (tüvi tundub suvel jahedam).

Laps otsib vaatluspunkti ümbrusest või õpperajalt ühe eseme, mis mahub tikutoosi.

Erinevateks aastaaegadeks puu tööleht (Lisa 8).

Puude vaatlustabel täitmiseks (Lisa 1).

Uurimine

Kaseviha uurimine ja nuusutamine.

Arutelu: mis te arvate, millal vihta tehakse? Milleks vihta kasutatakse?

Luuu uurimine ja vaatlus (okste paigutus).

Arutelu, mis te arvate millal luuda tehakse? Mida saab luuaga teha?

Mida veel saab kasest? (mahl)

Muistend

See juhtus siis, kui kõikide kaskede tüved olid lumivalged. Kord läks üks mees luua jaoks kaseoksi tooma, sest neist saab kõige parema luua. Ta läks ühe kase juurde ja palus: „Kaseke, lubad sa mul oma oksti võtta?” Aga kask oli isekas ja ütles mehele: „Mine otsi kuskilt mujalt. Mina ei taha oma ilusaid oksti luua jaoks anda.” Küll mees palus, aga kask ei andnud järele. Lõpuks sai mees vihaseks ja ütles: „Kui sa oksti ei anna, võtan sinult kasetohu”. Mees hakkas kaske kraapima ja tüvi oli varsti ilma kasetohuta. Seejärel läks mees rahumeeli koju. Kui Metsavana järgmisel päeval kaske nägi, ei suutnud ta oma imestust varjata. Kui ta aga kuulis, et kask oli olnud isekas, sai ta puu peale pahaseks. Kuna kask lubas edaspidi lahke olla, siis püüdis Metsavana puu koort uuesti paika panna. Sellest tüve paikamisest jäid kasele alatiseks mustad triibud. (Looduskalender, 2019) (<https://www.looduskalender.ee/n/node/3900>).

Mõistatused raamatust „1000 mõistatust ja 500 vanasõna” (Saimre, 2010):

Valge poiss, rohelised juuksed (kask).

Pikk lehm, magus piim (kask).

Kodu mul metsas, aias ja aasal, lähed sauna, võtad mind kaasa, ehteks tuppagi kevadel tood, maitsvat ja magusat mahla jood (kask).

Suvel viht, talvel luud (lehtpuu).

Järeltegevused teadmiste kinnistamiseks: tööleht, voolimine, maalimine, meisterdamine, joonistamine, vestlus ja arutelu: mida teada said?

7. Vaatluspunkt: „Ravitoimega puud”

Lasteaia õuealal on ravitoimega puud: pihlakad ja pärnad. Pihlakas ja pärn on suurepäraseid puud lastele tutvustamiseks, kuna need pakuvad rikkalikku vaatlusmaterjali ja õpetlikke looduskogemusi läbi aasta. Antud punktis saavad lapsed võrrelda puude lehti, nende kasvu. Laps saab teadmised, et pihlakas ja pärn on vajalik ja kasulik tervisele. Pihlakamarjad on vitamiinirikkad ja pärna õitest valmistatud tee on külmetushaiguste raviks.

Eesmärgid:

Laps tunneb ära ja nimetab mõned puud (nt kask, kuusk, tamm, pihlakas, pärn);
laps teab, et pihlakas meeldib lindudele, sest marjad on nende toit;
laps saab aru, et pihlakamarjad on inimesele mõrud, aga lindudele kasulikud;
laps saab teada, et pärnaõitest saab teha teed;
laps mõistab, et pärn on mesilastele kasulik puu;
laps tunneb rõõmu looduses liikumisest ja oskab kirjeldada kodukoha loodust (Kulderknup, 2009).



Joonis 16. Pihlaka koor
(foto: Vooremäe, A. erakogu)



Joonis 17. Pärna koor (foto:
Vooremäe, A. erakogu)

Eeltegevused rühmas

Vestlusring: lühike jutuajamine teemal puud.
Kas lapsed teavad milline on pihlakamari.
Milline on pärn? Milline on pärnaõis?
Milleks on puud kasulikud ja vajalikud?

Tegevused

„Puukoor paberil“- puukoore joonistamine rasvakriitidega paberile. Õhem valge paber (suurusega A4) kinnitada teibiga puutüve külge ning seejärel joonistada rasvakriidiga paber üle. Mõlema puukoore joonistamine, et hiljem neid võrrelda omavahel (Tallinna Meelespea lasteaed, i.a.) (<https://meelespealasteaiameeskond.wordpress.com/wp-content/uploads/2020/04/kuusk-lasteaia-c3b5uealal-lepatriinud.pdf>)

Mõõda lõngaga puu ümbermõõtu, mõõda ka sõbra ümbermõõtu ja võrdle tulemust.
Koputa puud ja kuulata puu häält, kas puudel on erinev kõla? Millest see erinevus tulla võib?
Laps otsib vaatluspunkti ümbrusest või õpperajalt ühe eseme, mis mahub tikutoosi.
Erinevateks aastaegadeks puu tööleht (Lisa 8).

Puude vaatlustabel täitmiseks (Lisa 1).

Mõistatused raamatust „1000 mõistatust ja 500 vanasõna” (Saimre, 2010):

Uhke emand, roheline kleit, punased pärlid, kes see on (pihlakas).

Emand mäel, helmed kaelas (pihlakas).

Emand ehib aia taga, punased pärlid kaelas (pihlakas).

Suvel sumiseb kui mesitaru, talvel vaikne ja rahulik (pärn).

Järeltegevused teadmiste kinnistamiseks: tööleht, voolimine, maalimine, meisterdamine, joonistamine, vestlus ja arutelu: mida teada said?

8. Vaatluspunkt: „Õiehaldjas”

Hobukastan pakub lastele võimalust õppida looduse rütme, arendada vaatlusoskust ja äratada huvi ümbritseva maailma vastu. Lapsed saavad jälgida, kuidas hobukastani suured sõrmlõhised lehed avanevad ning imetleda valge-roosakaid õisikuid. Põnev on vaadelda, kuidas roheline ogaline kest praguneb ning sellest kukuvad välja läikivad pruunid kastanimunad. Lapsed saavad neid katsuda, loendada ja kasutada meisterdamiseks.

Eesmärgid:

Laps oskab nimetada erinevaid looduslikke materjale (samblik, kastanimuna); laps tunneb rõõmu looduses liikumisest ja oskab kirjeldada kodukoha loodust (Kulderknup, 2009).



Joonis 18. Hobukastanid
(foto: Vooremäe, A. erakogu)



Joonis 19. Hobukastani koor
(foto: Vooremäe, A. erakogu)

Eeltegevused rühmas

Arutelu: „Mis see võiks olla?“ tüüpi küsimused teemaga seotud esemete kohta.

Luuletuse lugemine koos lastega Niit, E. „Kastaniloomad“:

Suvi läks ja sügis tuli,
vahtra ladvas süttis tuli.
Haavad aias punasid,
kastan täis läks munasid.
Munadest sai terve mere
loomi lasteaia pere.

Tegevused

Uuri, kas kastanipuul on pungad ning millised need on.
Mis sa arvad, millest hobukastan sai oma nime?
Laps vaatleb ja võrdleb hobukastani lehte oma käega. Laps leiab lehe ja käe sarnasusi ning erinevusi.
Laps otsib vaatluspunkti ümbrusest või õpperajalt ühe eseme, mis mahub tikutoosi.
Erinevateks aastaaegadeks puu tööleht (Lisa 8).
Puude vaatlustabel täitmiseks (Lisa 1).

Katse

„Kastanimunade külvamine“ Hobukastani seemned võib laps koos juhendajaga külvata sügisel otse peenrasse. Lasteaia õuel ettevalmistatud peenrle külvatakse seemned 6-8 cm sügavusele 8-10 cm vahedega. Tuleb hoolega jälgida, et läiketa ehk tuhm pool oleks allapoole suunatud. Kastani seemned võib katta sõelutud kompostmullaga või turbaga ja lisada seejärel puulehtedega ning kuuseokstega.
(<https://maakodu.delfi.ee/artikkel/65081082/kastanimunad-kasvama>)

Arutelu, millise puu seemne või viljaga saab sama katset katsetada.

Mõistatused raamatust „1000 mõistatust ja 500 vanasõna“ (Saimre, 2010):

Kas sa seda puud ka tead, millel küünlaõied peal? (kastan).
Õied kui küünlad on kevadel puul, viljaks on muna, nii parajalt suur (kastan).

Järeltegevused teadmiste kinnistamiseks: tööleht, voolimine, maalimine, meisterdamine, joonistamine, vestlus ja arutelu: mida teada said?

9. Vaatluspunkt: „Veevõlurite tee”

Meie kodukohas voolab rahulikult läbi maastiku Pirita jõgi, kuid aastasadade jooksul on inimtegevus selle kulgu muutnud. Tammi või muu takistuse tõttu jäi kaladel raskeks oma loomulikku rändeteed jätkata. Kalatrepp (2014) taastab jõe loomuliku elurikkuse ja aitab kaladel (lõhe, forell) kudemispaikadesse jõuda. Kalatrepp näitab, kuidas loodus ja inimtegevus võivad harmooniliselt koos eksisteerida. Lõhe võib näha oktoobris ja novembris.

Eesmärgid:

Laps tunneb rõõmu looduses liikumisest ja oskab kirjeldada kodukoha loodust;
laps teab, et Koselt voolab läbi Pirita jõgi, tunneb veeäärseid ohtusid;
laps nimetab tuntumat vee-elanikku (kala);
laps teab, et kalad ujuvad vees;
laps tutvub uute mõistetega: uimed, lõpused (Kulderknup, 2009).

Eeltegevused rühmas

Arutelu, mis veekogu on Kosel?
Kes jões elavad?
Lastele loetakse ette luuletust O. Arder „Jõgi”:
Jõeke sillerdav ja soe
meie eest ei peitu poe.
Jõgi lihtsalt voolab ära,
vulab vaikselt, ei tee kära.
Jõgedel on kindel käik,
meri neelab kord nad kõik!

Lastele loetakse ette vastavalt õpetaja valikule ja laste eale kas juttu või luuletust raamatust „Memm, palun loe mulle!” (Tungal, 2022):
„Kalad vihma ajal” Tungal, L. (lk, 163)
Raamatust „Taadu, palun loe mulle!” (Tungal, 2022):
„Mees ja veevaim”, Tolstoi, L. (lk 26)
„Haugi loomine”, Jakobson, A. (lk 156—157).

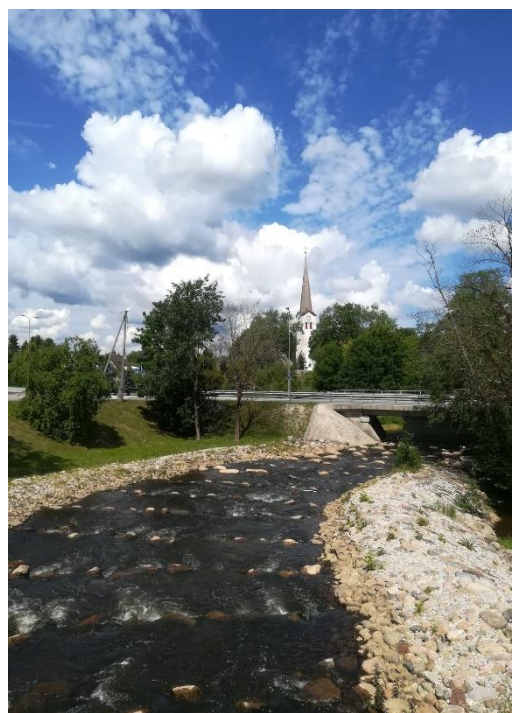
Tegevused

Arutelu, kuidas me vee ääres käitume ja mis ohud siin varitsevad (vette kukkumine).
Seisa sillal ja sule silmad.
Kuula erinevaid hääli ja tunneta helisid kogu kehaga.
Lapsed saavad omavahel arutada, mis tunne tekkis ja mida nad kuulsid.
Veetaseme vaatlus, mis aastaajal on vett rohkem, millest tingitult.
Nelja aastaaja vaatlus, arutelu ja võrdlus piltidel.
Ilmavaatlus meeltega tabel (Lisa 4).

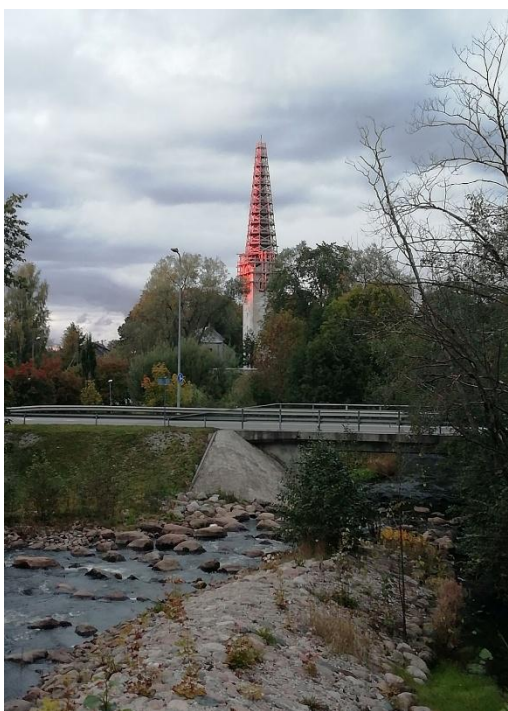
Järeltegevused teadmiste kinnistamiseks: tööleht, voolimine, maalimine, meisterdamine, vestlus ja arutelu: mida teada said?



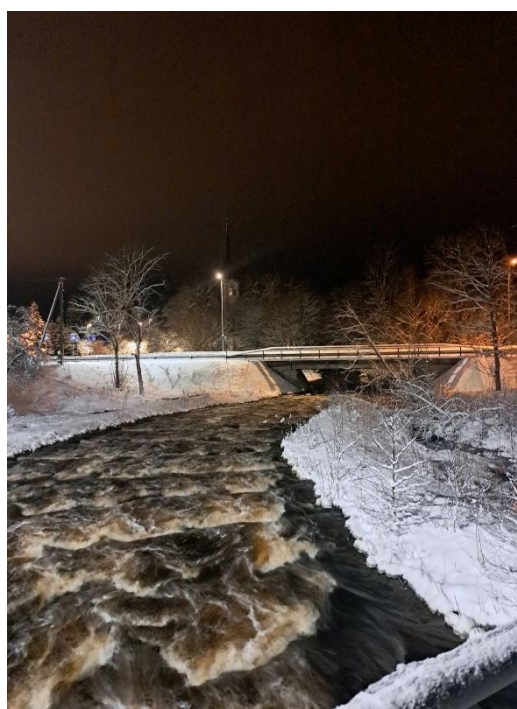
Joonis 20. Kalatrepp kevadel (foto: Vooremäe, A. erakogu)



Joonis 21. Kalatrepp suvel (foto: Vooremäe, A. erakogu)



Joonis 22. Kalatrepp sügisel (foto: Vooremäe, A. erakogu)



Joonis 23. Kalatrepp talvel (foto: Vooremäe, A. erakogu)

10. Vaatluspunkt: „Tarkade kivi”

Kivi - vaikne ja väärikas. Lugu minevikust, mida loodus on aastatuhandete jooksul vorminud. Peatu ja mõtle – kuidas loodus kujundab maailma meie ümber? Milliseid lugusid võiks see kivi rääkida, kui tal oleks hääl?

Eesmärgid:

Laps kuulab looduse hääli (linnulaul, lehtede sahin, veevulin);
laps mõistab ning märkab enda ja teiste tegevuse mõju ja tagajärgi keskkonnale
(Kulderknup, 2009).

Eeltegevused rühmas

Luuletuse ettelugemine Ilves, T. „Kivi mure” ja arutelu luuletuse sisu üle:

Kivil hakkas sügelema
sammaldunud selg,
kivi põue pudenema
sellest väike pelg:
kas on siginenud seemned
minu selga äkki?
Või on mõni „sõber” peenelt
keerand mulle kääki?
Kivi kõrvad kikki ajas,
kuulmaks seente kasvu,
aga metsast talle kajas
linnulaulu vastu.
Väike sipelgputukas
kivi kõrva puged,
oli üsna jutukas,
kivil' ette luges:
„Kivitaat, sa ära pelga,
võta elu julgelt!
üle sinu sammalselja
meie rada kulgeb!”

Tegevused

Pane põsk vastu kivi, kas see on soe või külm?

Kivi uurimine luubiga- kas kivil on märke iidsest elust (fossiilid), kas kivil on sammalt või putukaid. Kui kivil on sammalt või samblikke siis arutlege, mis juhtub kui seda kraapida või kui kivil ronida.

Kuidas kivi tundub käega katsudes- kas see on sile või kare?

Mis sa arvad kas see kivi on raske või kerge?

Kus kasutatakse kive igapäevaelus (nt ehituses, kunstis, teedel)?

Laps otsib vaatluspunkti ümbrusest või õpperajalt ühe eseme, mis mahub tikutoosi.

Aastaaja- ja ilmavaatlustabel täitmiseks (Lisa 2).

Mõistatused raamatust „1000 mõistatust ja 500 vanasõna” (Saimre, 2010):

Suvel soe, talvel külm, iseendal ükskõik (kivi).

Järeltegevused teadmiste kinnistamiseks: tööleht, voolimine, joonistamine, maalimine, meisterdamine, vestlus ja arutelu: mida teada said?



Joonis 24. Kivi (foto: Vooremäe, A. erakogu)

11. Vaatluspunkt: „Vesi on paju hing”

Paju on oluline nii looduse kui ka inimese jaoks – see pakub varju ja toitu paljudele liikidele ning on kasutuses käsitöös ja ravimitööstuses (punutised, pajukooretee).

Eesmärgid:

Laps märkab, et puu kasvab vee lähedal;
laps tunneb rõõmu looduses liikumisest ja oskab kirjeldada kodukoha loodust (Kulderknup, 2009).

Eeltegevused rühmas

Arutelu, kas lapsed teavad mis on paju, mis on remmelgas.
Õpetaja räägib lastele nende erinevusest (remmelgas on pajupuu, pajupõõsas on lihtsalt paju).

Tegevused

Puu ümbermõõdu mõõtmine: mitu last on vaja, et moodustada ring ümber puu.
Mõõda ümbermõõd ka paelaga ja mõõdulindiga.
Remmelga uurimine luubiga.
Küsimus lastele: mis aastaajal on pajuurvad nähtavad ja kas neid näeb ka siin?
Arutada, miks ei näe ja arutleda mis on remmelga ja paju vahe (remmelgas on puu ja pajud kasvavad põõsastena).
Laps otsib vaatluspunkti ümbrusest või õpperajalt ühe eseme, mis mahub tikutoosi.
Puude vaatlustabel täitmiseks (Lisa 1).
Aastaaja- ja ilmavaatlustabel täitmiseks (Lisa 2).

Muistend

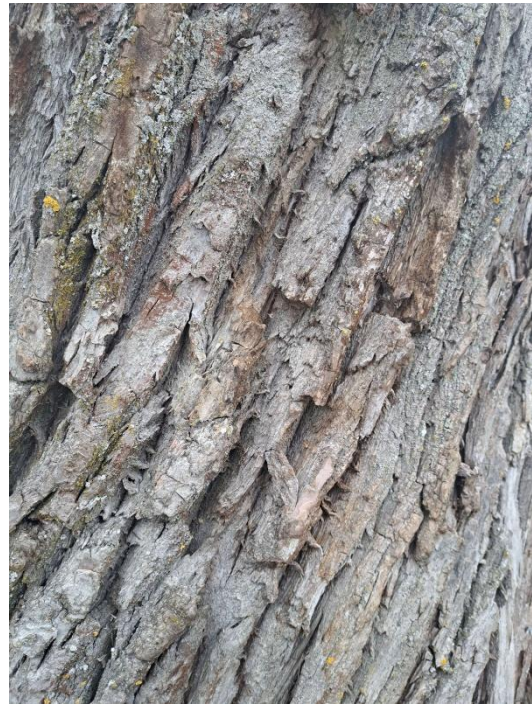
Mees läinud muiste metsa kütist tegema, et sel teel endale uut põllumaad saada. Kõik puud, mis aga ees olid, raius ta maha. Viimaks läks paju juurde ja tahtis seda ka raiuda. Paju aga hakkas meest paluma: „Ole nii hea mees ja ära mind raiu, ma ei tee kellelegi kurja!” „Sina ei tee küll kellelegi kurja, aga sa raiskad mul hulk head põllumaad ära,” ütles mees. „Luba mulle kas või kübara põhja täis maad oma põllupeenralt, rohkem ei tahagi!” palus paju jälle. „Ükskõik,” ütles pehme südamega mees, „kasva pealegi põllupeenra peal, seal ei puutu sa mulle tõesti ette.” Mõne aasta pärast ajas paju oma kasvud nii laiali, et kõik maa oli võsa täis, ja võttiski niiviisi põllumaa mehe käest ära (weebly, 2025).*

Järeltegevused teadmiste kinnistamiseks: tööleht, voolimine, maalimine, meisterdamine, vestlus ja arutelu: mida teada said?

*kütist- küttepuu



Joonis 25. Remmelgas kevadel (foto: Vooremäe, A)



Joonis 26. Remmelga koor (foto: Vooremäe, A.)

12. Vaatluspunkt: „Kuke- ja kurejutud”

Kose kirik on ehitatud 1231 aastal ja on ehitatud kindluskirikuna, mis sõja ajal pidi varju pakkuma ümbruskonna rahvale. Sellele viitavad paksud kivimüürid, laskeavad tornis ja kamina-ase kiriku eeskojas. Torni tippu ehivad muna, kukk ja rist. Läbi aegade on olnud Kose koguduse õpetajateks 34 inimest (EELK Kose kogudus, 2025).

Kurepesa, milles saab jälgida kurgi, asub kiriku aia kõrval.

Eesmärgid:

Laps mõistab käitumisreegleid erinevates olukordades (kaupluses, teatris, kirikus, kalmistul jm);
laps teab nimetada kodukohale olulisi ehitisi: kirik (Kulderknup, 2009).

Eeltegevused rühmas

Arutelu millal ja miks käiakse kirikus. Mis seal tehakse?
Lastele loetakse ette raamatust „Memm, palun loe mulle!” (Tungal, 2022) „Kure plaanid” Raud, E. (lk 180);
„Kaval konn ja edev kurg” Jakobson, A. (lk 81)
Raamatust „Taadu, palun loe mulle!” (Tungal, 2022)
„Mida toonekurg sööb” Rannap, J. (lk 20—22).

Tegevused

Vaadelda kiriku torni, mis seal on.

Arutelu lastega, mis hoonega on tegemist. Kas lapsed on seal käinud?

Mis kirikus võiks toimuda (palvused, kultuuri-, traditsioonilised sündmused)?

(Kiriku altar paikneb ida- ja sissepääs läänekaares. Selle järgi saab paika panna, kus on ilmakaared põhi ja lõuna ning teised ilmakaared)(Kultuurimälestiste register, 2024).

Vaadelda, mis on kiriku kõrval?

Kes seal elavad (kurepesa ja kured), jälgida nende tegutsemist.

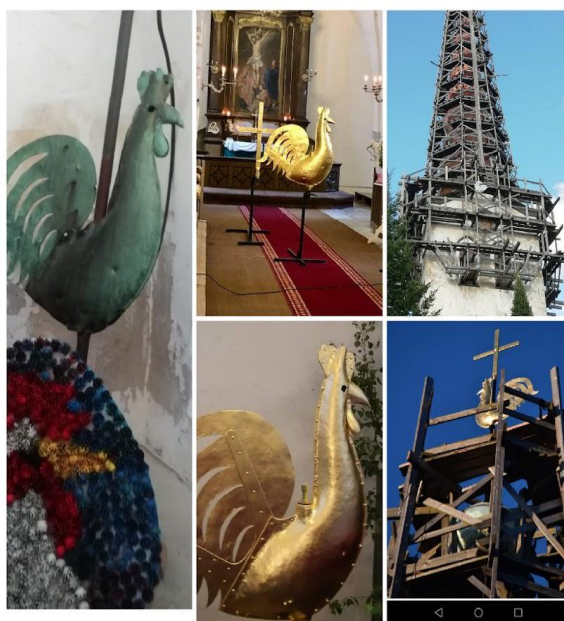
Mõistatused raamatust „1000 mõistatust ja 500 vanasõna” (Saimre, 2010):

Tehakse mind kivist, puust ja veel paljust-paljust muust, vahel suur ja vahel väike, minu sisse paistab päike, ikka ühel kohal püsin, mis mu nimi, sinult küsin (maja).

Järeltegevused teadmiste kinnistamiseks: tööleht, voolimine, maalimine, meisterdamine, vestlus ja arutelu: mida teada said?



Joonis 27. Kurepesa (foto: Vooremäe, A. erakogu)



Joonis 28. Kiriku torn ja kukk (foto: Vooremäe, A. erakogu)

13. Vaatluspunkt: „Värvivõlvur”

Vahtrapuu pakub visuaalselt huvitavaid muutusi igal aastaajal. Kevadel tärkavad pungad ja õied, suvel on puu lopsakas ja roheline, sügisel lehed värvuvad ning talvel on näha tema eristuv tüvi ja oksad. Vahtraleht on viiehölmaline (sõrmhölmised) nagu inimese käsi viiesõrmeline (Relve, 1981).

Eesmärgid:

Laps nimetab erinevaid looduslikke materjale (kivid, sammal, käbid);
laps tunneb rõõmu looduses liikumisest ja oskab kirjeldada kodukoha loodust (Kulderknup, 2009).

Eeltegevused rühmas

Lastega loetakse koos raamatust „Pisikene käsi” „Kuusepuu ja vahtrapuu”, Luke, S (lk 64).

Liikumismäng „Mis on ringis?” Osalejad on ringis. Igaüks saab numbri ühest kuueni ja moodustatakse kuueliikmelised rühmad. Kui kõik on saanud numbri, on igat numbrit kolm tükki (kui grupis on näiteks 18 liiget). Ringi keskel on erinevad puulehed. Mängujuht hüüab „vaher“ number kolm. Kõik kolmed jooksevad päripäeva ringi ümber suure rühma ning siis oma oma koha kaudu suure ringi keskele ja tõstavad üles vahtralehe. Vahtraleht pannakse seejärel tagasi. Sama lehte võib hüüda mitu korda. Selle mänguga saab harjutada erinevate liikide tundmaõppimist, arusaamist ja ühtlasi on see hea võimalus sooja saada. Punkte võib anda kas ainult esimesele või kahanevalt (esimene saab 3 punkti, teine kaks punkti ja viimane ühe punkti). Selleks, et keegi ei jääks ilma leheta ja saaks võtta õige lehe, peaks igast liigist olema vastavalt kolm või rohkem lehte (Brügge, et al., 2008).

Tegevused

Laps otsib vaatluspunkti ümbrusest või õpperajalt ühe eseme, mis mahub tikutoosi.
Erinevateks aastaegadeks puu tööleht (Lisa 8).
Puude vaatlustabel täitmiseks (Lisa 1).
Aastaaja- ja ilmavaatlustabel täitmiseks (Lisa 2).

Mõistatus raamatust „1000 mõistatust ja 500 vanasõna” (Saimre, 2010):

Selle puu pealt teise nina endale võid võtta! (vaher).

Järeeltegevused teadmiste kinnistamiseks: tööleht, voolimine, maalimine, meisterdamine, vestlus ja arutelu: mida teada said?



Joonis 29. Vahtra koor (foto: Vooremäe, A. erakogu)

14. Vaatluspunkt: „Jõe baleriinid”

Pardid jõel on suurepärane vaatluspunkt õpperajale, kuna need linnud pakuvad mitmekülgseid õppimisvõimalusi ja rikastavad looduskogemust. Pardid pakuvad lastele õpetlikku käitumuslikku vaatlust: toitumine, suplemine, sulehooldus, poegade kasvatamine ja elukohast tingitud konfliktid. Lindude vaatlemine on lisaks õpetlikule aspektile ka rahustav ja nauditav tegevus, mis aitab lastel loodust paremini tunnetada ja väärtustada.

Eesmärgid:

Laps tunneb rõõmu looduses liikumisest ja oskab kirjeldada kodukoha loodust;
laps saab teada, kus elavad pardid ja millest nad toituvad;
laps kuulab vaikselt looduse hääli (Kulderknup, 2009).

Eeltegevused rühmas

Arutelu, mis moodi kõnelevad pardid.
Uurime, palju parte on Eestis, kus kohast saab uurida.
Kuidas vaadelda parte?
Mis on pardi peibutis ehk uurime kuidas meelitatakse parte?

Tegevused

Laps otsib vaatluspunkti ümbrusest või õpperajalt ühe eseme, mis mahub tikutoosi.
Aastaaja- ja ilmavaatlustabel täitmiseks (Lisa 2).
Lapsed vaatlevad ja loendavad parte.

Lastele on võimalus õpetada vahet tegema isas- ja emaslinnul (linnuriigis on isaslinnud üldiselt kirevama sulestikuga ja häälekamad kui emaslinnud) (Bio, 2025). Arutlemine veelindude toitmisest: miks on see keelatud (takistab rändeinstikti ja teatud toidud mõjuvad lindude seedesüsteemile halvasti) (Rohegeenius, 2021).

Lapsed seisavad „kaldal” joone taga, joone ees on „vesi”. Mängujuht annab erinevaid korraldusi: „Vette!” või „Kaldale!” Lapsed peavad vastavalt sellele tegutsema. Kes eksib, langeb mängust välja (<https://www.folklore.ee/ukauka/arhiiv/items/show/4648>).

Mõistatused raamatust „1000 mõistatust ja 500 vanasõna” (Saimre, 2010):

Hobu jookseb, ohjad seisavad (jõgi).

Hall hobune, rohelised aisad (jõgi).

Mida ei jõua sõelaga ümber maja viia (vesi).

Kargan kuival, ujun vees, olen mõlemal pool mees (konn).

Lombilambukene, tiigitallekene kükitas külatänaval (konn).

Järeltegevused teadmiste kinnistamiseks: tööleht, voolimine, maalimine, meisterdamine, vestlus ja arutelu: mida teada said?



Joonis 30. Pardid jõel (Vooremäe, A. erakogu)

15. Vaatluspunkt: „Igihaljad haldjad”

Selles punktis saavad lapsed võrrelda ja vaadelda lehtpuu ja okaspuu erinevusi. Erinevalt lehtpuudest säilitab kuusk oma okkad aastaringelt, mistõttu pakub see vaatlemisrõõmu igal aastaajal.

Eesmärgid:

Laps tunneb ära kuuse okkad ja käbid;
laps saab teada, et kuusk on populaarne jõulupuu;
laps tunneb rõõmu looduses liikumisest ja oskab kirjeldada kodukoha loodust (Kulderknup, 2009).



Joonis 31. Kuused, kased (foto: Vooremäe, A. erakogu)

Eeltegevused rühmas

Raamatust „Kodulugu...” jutu „Lehed ja okkad” (Kuus, lk 18) kuulamine rühmas.
Lastega õpitakse laulu koostöös muusika õpetajaga.
„Kuuse tegemise laul“ sõnad Ilmar Trull, viis Olav Ehala:

Vanasti, kui kuuske tehti,
temale ei tehtud lehti.
Lehed olid jälle otsas,

olid teiste puude otsas.
Lehed olid jälle läbi,
okas talle jäi, ja käbi.
Lehtpuu suviti on lehtes,
sügiseti piduehtes.
Kuusk on ikka igihaljas,
eales ta ei ole paljas,
ta ei oska lehtida,
hea on kuuske ehtida.

(<https://www.youtube.com/watch?v=WBfooliYlfg>)

Tegevused

Vaatle ja võrdle puid.
Märka värvide erinevust.
Nimeta: haljas/mitte haljas.
Vaata, kas leiad tähti puude okstes.
Arutelu, milleks eestlased kuusepuud kasutavad (jõulutradsioon).
Mäng käbidega- täpsusvisked.
Laps otsib vaatluspunkti ümbrusest või õpperajalt ühe eseme, mis mahub tikutoosi.
Puude vaatlustabel täitmiseks (Lisa 1).
Aastaaja- ja ilmavaatlustabel täitmiseks (Lisa 2).

Mõistatused raamatust „1000 mõistatust ja 500 vanasõna” (Saimre, 2010):

Kuigi pakane on väljas, tema alati on haljas,
ei ta kanna, kaota lehti, okkad on teda ikka ehtind,
okstel väikesed kenad käbid, vaatab orav ikka läbi (kuusk).
Siis kui talvel mets on paljas, tema ikkagi on haljas; metsale on eheks ju tema roheline
kuub (kuusk).
Üks põrsas ja seitsekümmend silma peal (kuusekäbi).

Luuletus Luik, V. „Väike kuusk“:

Kuuse jaoks ei ole vaja väga palju ehteid.
Tema ootab lahketa maja rõõmu, mis on ehtne.
Paksust metsast meie pärast toodi teda siia.
Ta ei kasva meie pärast suureks mitte iial.

(https://luuletused.score.ee/vaata/5527_V%C3%A4ike_Kuusk_-_Viivi_Luik)

Vahetegevus

Enne 16 vaatluspunkti, saad lastega loendada mitu lauda oli vaja silla ehitamiseks. Uuri, mis materjalist on tehtud sild. Veel saad sillal lastega proovida ujub või upub. Kukuta sillalt vette

oks, kivi, kõrkjas või sulg. Vaata mis juhtub, kas ujub või upub? Ning vaadelge, kuhu vool ujuja kannab?

Järeltegevused teadmiste kinnistamiseks: tööleht, voolimine, maalimine, meisterdamine, vestlus ja arutelu: mida teada said?

(<https://meelespealasteaiameeskond.wordpress.com/wp-content/uploads/2020/04/kuusk-lasteaia-c3b5uealal-lepatriinud.pdf>)

16. Vaatluspunkt: „Tulehaldjate laulu- ja tantsuplats”

Selles vaatluspunktis saavad kokku laulukoorid, rahvatantsijad ja muusikud, et tähistada kultuurisündmusi ja rahvakalendri tähtpäevi. Lõkkekoht on pühendatud tule sümbolile, mis on eestlaste jaanipäevatraditsioonides oluline – tuli toob soojust, valgust ja kaitset.

Eesmärgid:

Laps saab teadmisi, et laulmine ja tantsimine on osa kultuurist ja traditsioonidest; laps proovib laval esineda – laulda, tantsida või rääkida julgelt; laps õpib, et lõkke tegemiseks kasutatakse kuiva puitu, mitte prahti ega oksti elus puudelt; laps mõistab, et pärast lõkke tegemist tuleb veenduda, et tuli on täielikult kustunud; laps tunneb rõõmu looduses liikumisest ja oskab kirjeldada kodukoha loodust (Kulderknup, 2009).



Joonis 32. Lauluväljak talvel (foto: Vooremäe, A. erakogu)



Joonis 33. Laululava sügisel
(foto: Kala, M. erakogu)

Eeltegevused rühmas

Lastele loetakse ette vastavalt õpetaja valikule ja laste eale kas juttu või luuletust raamatust

„Memm, palun loe mulle!":

„Jaanipäev" A. Adson (lk 246)

„Sõit jaanitulele" J. Jaik (lk 246-248).

Tegevused

„Lapitekk"- okstest ruudud mõõtmiseks kasutada "küünart" (sõrmeotstest kuni küünarnukini), sisu värvimine erinevate esemetega, nt lehed, oksad, muru (säilitades elusloodust).

Looduslike värvidega maalimine karedale paberile, nt võilill, pajulehed, rohukõrred. Mälumäng: korjatakse oksa, käbisid jm. Lapsed peavad meeles kõiki esemeid/objekte. Seejärel suletakse silmad, üks ese võetakse ära, lapsed mõistatavad, mis on kadunud. Objektide hulk on erinev laste vanusest ja võimetest.

Lapse soovil võimalus laval esineda varem õpitud laulu või luuletusega.

Laps otsib vaatluspunkti ümbrusest või õpperajalt ühe eseme, mis mahub tikutoosi.

Aastaaja- ja ilmavaatlustabel täitmiseks (Lisa 2).

Puudega seotud erinevad mängud (Lisa 3).

Järeltegevused teadmiste kinnistamiseks: tööleht, voolimine, maalimine, meisterdamine, vestlus ja arutelu: mida teada said?

17. Vaatluspunkt: „Sõprade kohtumispaik"

Õpperaja lõpp-punkt metsas pakub tasakaalu looduse ja inimese vahel. Siin saab nautida metsa vaikust ja rahulolu tunnet ning jagada kogutud elamusi.

Eesmärgid:

Laps tunneb rõõmu looduses liikumisest ja oskab kirjeldada kodukoha loodust; laps nimetab metsas kasvavaid taimi; laps kirjeldab kodukoha loodust, tuntumaid taimi (Kulderknup, 2009).

Eeltegevused rühmas

Vaatleme pilti ja arutleme, kas lapsed teavad, kus selline koht on.

Tegevused

Mängijatele antakse kätte männiokaste paar või kuuseokas. Lapsed saavad ülesande leida selle puu käbid, millele need okkad kuuluvad.

Analoogiliselt võib otsida looduses erinevaid paare: leht – vili, leht – õis jne.

Arutelu läbitud õpperajast.

Missuguseid matemaatikaga seotud tegevusi tegime?

Missugune tegevus sulle kõige rohkem meeldis? Mida uut said rajal liikudes teada?

Lõõgastuseks heida puude alla pikali ja kuula linnuraadiot.

Kui maapind on märg, siis leia omale puu, kallista seda ja kuula, mida loodus sulle tahab öelda.

Laps otsib vaatluspunkti ümbrusest või õpperajalt ühe eseme, mis mahub tikutoosi.

Erinevateks aastaaegadeks puu tööleht (Lisa 8).

Puudega seotud erinevad mängud (Lisa 3).

Järeltegevused teadmiste kinnistamiseks: tööleht, voolimine, maalimine, meisterdamine, vestlus ja arutelu: mida teada said?



Joonis 34. Kohtumispaik metsas (foto: Vooremäe, A. erakogu)

KASUTATUD ALLIKAD

Bio.edu veebileht. (2025). *Sinikael-part*. <https://bio.edu.ee/loomad/Linnud/ANAPLA2.htm> (viimati vaadatud 08.04.2025).

Brügge, B., Glantz, M., Sandell, K. (2007/2008). *Õuesõpe*. Kirjastus Ilo.

Canva veebileht. (2025). Vooremäe, A. Lisa 5. https://www.canva.com/design/DAGdxGMfoZM/dKIW1na1Obgus7injHIpUQ/edit?utm_content=DAGdxGMfoZM&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton. (viimati vaadatud 08.04.2025).

Canva veebileht. (2025). Vooremäe, A. Lisa 6. https://www.canva.com/design/DAGfdNA-0sk/h9joqUUW6QtA6B9ZXs7EHg/edit?utm_content=DAGfdNA-0sk&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton. (viimati vaadatud 08.04.2025).

Canva veebileht. (2025). Vooremäe, A. Lisa 8. https://www.canva.com/design/DAGikS4UpF4/nwREm-IMgJ-LL6uoCO_R5g/edit?utm_content=DAGikS4UpF4&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton. (viimati vaadatud 08.04.2025).

EELK Kose kogudus. (2024). <https://sites.google.com/site/eelkkose/kirik>. (viimati vaadatud 20.03.2025).

Kose Lasteaed PäevaLill veebileht. (i.a). *Kose Lasteaed PäevaLill õppekava*. Õppekava <https://www.kosela.ee/oppetoo/oppekava/> Kose Lasteaed. (viimati vaadatud 12.03.2025).

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008). RT I 2008, 23, 152. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772?leiaKehtiv>. (viimati vaadatud 12.03.2025).

Kulderknup, E. (2009). Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. *Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad*. Tallinn. Studium.

Kuhn, B. (2014). *Puud, põõsad ja puhmad*. Tallinn. TEA Kirjastus.

Relve, H. (1981). *Vahtral on sünnipäev sügisel*. Kirjastus Valgus.

Kuus, E. (1995). Kodulugu. Kodulooline lugemik koolile ja kodule I, 2 osa. Rmt. Rummo, T., Rute, M., Valgma, A. (koost.). „*Lehed ja okkad*” (lk 18). Kirjastus „Avita”.

Luke, S. (2019). *Pisikene käsi. Näpu ja käemängud. Keha kaasavad käe- ja näpumängud, rütmisalmid, salmid lugemiseks ja kuulamiseks*. Vali press OÜ.

Masing, V. (1984). *Sinasõprus tammega*. Kirjastus «Valgus».

Mäelme, P. (2013). *Pihlakas - imeline abimees*. <https://www.ohtuleht.ee/toidutare/947238/pihlakas-imeline-abimees>. (viimati vaadatud 08.04.2025).

Raadik, S. (2009). *Õpime õues mängides*. Kirjastus Ilo.

Rohegeenius veebileht. (03.12.2021). *Miks veelinde talvel toita ei tohi?* Miks veelinde talvel toita ei tohi? - Rohegeenius. (viimati vaadatud 08.04.2025).

Saimre, T. (2010). *1000 mõistatust, 500 vanasõna*. Kirjastus Ilo.

Tallinna Meelespea Lasteaed (i.a.). Kuusk. Puud Meelespea lasteaia õuealal. <https://meelespealasteaiameeskond.wordpress.com/puud-ja-taimed/>. (viimati vaadatud 08.04.2025).

Toom, M. (1998). Õppekäik loodusesse. *Haridus*, 2, 56-58. (viimati vaadatud 10.05.2025).

Tungal, L. (2000/2022). Ema palun loe mulle! Tallinn. Kirjastus Ilo.

Tungal, L. (2000/2022). Isa, palun loe mulle! Tallinn. Kirjastus Ilo.

Tungal, L. (2000/2022). Taadu, palun loe mulle! Tallinn. Kirjastus Ilo.

Tungal, L. (2000/2022). Memm, palun loe mulle! Tallinn. Kirjastus Ilo.

Tõhk, M. (2010). *Metstötsi rajad. Metstõts tõtsib laste tegemised looduslähedaselt mänguliseks*. Eesti Ajalehed AS.

Täht, M-E. (2003). *Laps ja keskkond. Veeraamat*. Tallinn. Kirjastus Koolibri.

Veinola, V. (2003). *Keskkonnakasvatus lasteaias*. Kirjastus Ilo.

LISAD

Lisa 1. Puude vaatlus

VAATLUSE KUUPÄEV:

VAATLEJA(D):

LEIA VÕIMALIKULT PALJU ERINEVAID PUULIIKE

PUULIIK	TUNNUSED MILLE JÄRGI MÄÄRASID

MILLISEID PUID NÄGID KÕIGE ENAM?

MILLINE PUU OLI KÕIGE KÕRGEM, MADALAM, PEENEM, JÄMEDAM?

Lisa 2. Aastaaja vaatlus ja ilmavaatlus

AASTAAJA VAATLUS

KEVAD	SUVI
SÜGIS	TALV

Lisa 3. Mängud

„Saladuse võti“

Üks laps valib ümbrusest mingisuguse puuosa nii, et teised seda ei märka. Teised lapsed hakkavad küsimusi esitama saladuses oleva puuosa kohta. Korraga saab esitada ainult ühe küsimuse. Vastata võib ainult „Ei“ või „Jah“. Algab saladuse mõistatamine.

Kas see on sile?

Kas see on roheline?

Kas see on talvel raagus? Jne. Kes arwab ära õige vastuse on saladuse võtme avastaja ja saab uueks saladuse esitajaks (Tõhk, 2010, lk 176).

„Vaheta puud“

Kõik lapsed peale ühe valivad endale kase ning seisavad selle tüve juurde. Laps (mängija), kellel oma puud ei õnnestu leida, seisab teiste laste keskele ja hüüab: „Ära vaata kuud – vaheta puud!“ Selle lause peale peavad kõik lapsed oma puu maha jätma ja endale teise puu otsima. Hüüdja püüab nüüd kiiresti ka endale puu leidma. Kes nüüd puust ilma jääb, sellest lapsest saab uus hüüdja. <https://tuulelaps.blogspot.com/p/mangud.html>

„Puud tuule käes“

Lapsed moodustavad ringi, kõik on puud. Õpetaja korraldusel lapsed liigutavad ennast. Tuul puhub tagant - lapsed kummarduvad ette. Tuul puhub eest – lapsed kummarduvad taha. Tuul puhub paremalt – lapsed kallutavad end vasakule. Tuul puhub vasakult – lapsed kallutavad end paremale. Märkus: lapsed võivad ka ise järjest korraldusi anda. Võib mängida ka silmad kinni

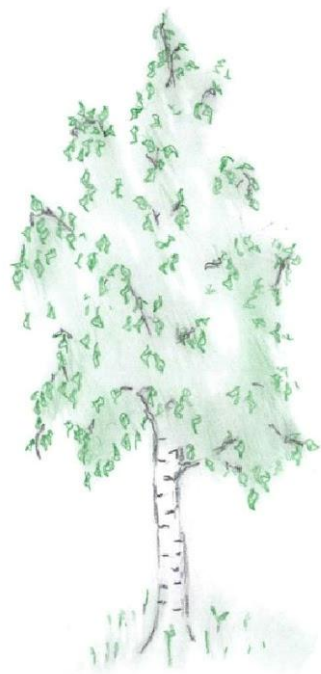
Kalson-Repp, K. (2016). *Abimaterjal Põlva lasteaiad Lepatriinu õpetajatele puude aastaringseks käsitlemiseks 6-7aastaste lastega*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/0dd64717-4851-4088-bf09-3f20e955623e/content>

Lisa 4. Ilmavaatlus meeltega

MIDA TUNNET?

NÄEN	
KUULEN	
HAISTAN (sule silmad)	
MAITSEN	
KEHAGA (SELG, VARVAS, SÕRM)	

KASK





KASEMETS ON
KAASIK.



KASK KASVAB
KIIRESTI-
“KIIRE PUU”



KASVAB
ENAMASTI
ÜHETÜVELISENA.



RAHVAPÄRASELT-
KÕIVUPUU.



VARAKEVADEL
KOGUTAKSE
KASEMAHLA.



OKSTEST TEHAKSE
LUUDASID JA
SAUNAVIHTU.

MÄND



RAHVAPÄRASELT-
PEDAJAS.

MÄNNIL ON
KLEPUV JA
LÕHNAV MAHL -
VAIK.

MÄNNIMETS
ON MÄNNIK.

OKSALE
KINNITUVAD
OKKAD
KAHEKAUPA.

MÄND ON PIKKADE
VAHAKIHIGA KAETUD
OKASTEGA.

MÄNNIPUIDUST
SAAME PABERIT.

TAMM



TAMM ON EESTI
RAHVUSPUU.

TAMMEPUU EHK
HIIEPUU

TAMM VÕIB
ELADA 1000
AASTAT.

TAMMELEHT ON
LOODUSKAITSE
SÜMBOL.

TAMMEMETS
ON
TAMMIK.

TAMM ON
PAADIMEISTRITE
PUU.

ÕITSEB VAID VANA
TAMM, 50+
AASTAT.

KUUSK



RÄHVAPÄRASELT-
NÕGLAPUU.

NOORED KASVUD
ON VITAMIIN C
ALLIKAS.

SIRGETEST
KUUSKEDEST
TEHAKSE
LIPUVARDAID.

OKSALE
KINNITUVAD OKKAD
ÜHEKAUPA.

KÄBIS ON
MITUSADA SEEMET

KUUSEMETS ON
KUUSIK.

VAHER



VAHER MUUTUB
SÜGISEL ILUSAKS
VÄRVILISEKS.

VAHTRA SEEMNED
KEERLEVAD NAGU
HELIKOPTERI TIIVIK.

RAHVAPÄRASELT-
PIKANINAPUU.

VARAKEVADEL
ON
VAHTRAMAHLA
KOGUMISE AEG.

LEHTI
ARMASTAVAD
PARASIIDID.

MUSIKAALNE PUU,
KASUTATAKSE
PILLIDE
VALMISTAMISEKS.

PAJU

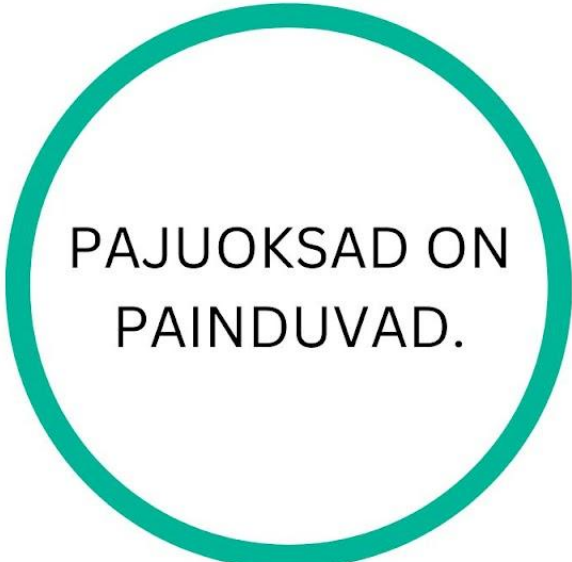




PAJU KASVAB
VEEKOGUDE
LÄHEDUSES.



PAJU LEHE
ALUMINE POOL
ON KAHVATU.



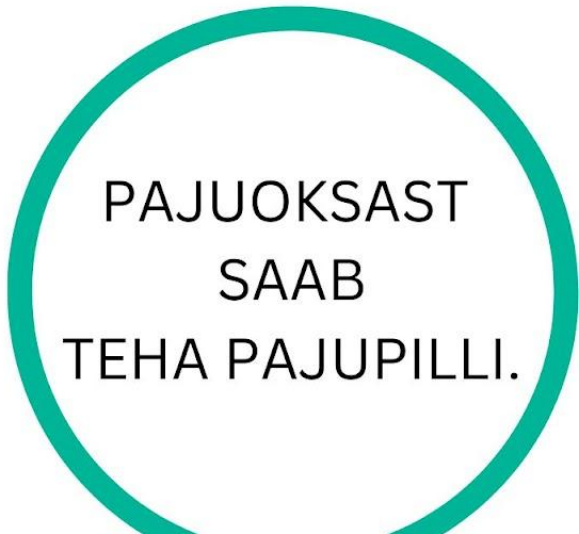
PAJUOKSAD ON
PAINDUVAD.



PAJUL ON
PEHMED JA
VALGED URVAD.



PAJUPUU-
REMMELGAS.



PAJUOKSAST
SAAB
TEHA PAJUPILLI.

HOBUKASTAN



KASTANI SEEMNEID
NIMETATAKSE
KASTANIMUNADEKS.

KASTANIL ON
HIIGELSUURED
LEHED.

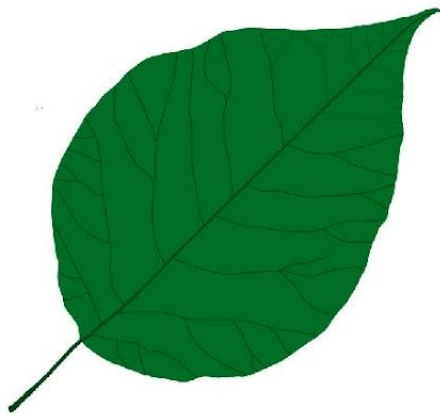
RAHVAPÄRASELT-
OKASÕUNAPUU.

KASTANIMUNAD
ON HEAD
MEISTERDAMISEKS.

KASTANIL ON VALGED
KÜÜNLAKUJULISED
ÕIED.

OGADEGA KEST
ON MÜRGINE.

PÄRN



PÄRN ON
VÄÄRISLEHTPUU.
TISLERITE LEMMIK.

PÄRNAÕITEST
TEHAKSE TEED.

PÄRNAMETSA
NIMETATAKSE
PÄRNIKUKS.

RAHVAPÄRASELT-
NIINEPUU.

ÕIED ON
TUGEVA
MEELDIVA
LÕHNAGA.

PÄRNAL ON
SÜDAMEKUJULISED
LEHED.

ÕUNAPUU



ÕUNAPUU VILI
ON ÕUN.

ÕUNAPUU ÕIE
KROONLEHTI
ON VIIS

SEEMNEKAMBER-
RAHVAPÄRASELT
ÕUNASÜDA.

ÕUNAS ON
PALJU VETT.

KÕRVAHARK
VÕITLEB
ÕUNAPUU
KAHJURITEGA.

ÕUNAST
SAAB TEHA
MOOSI,
MAHLA,
KOOKI.

PIHLAKAS



RAHVAPÄRASELT-
PIHEL GAS.

SÜGISEL ON
ÕUNVILJAD
PALJUDELE
LINDUDELE
TOIDUKS.

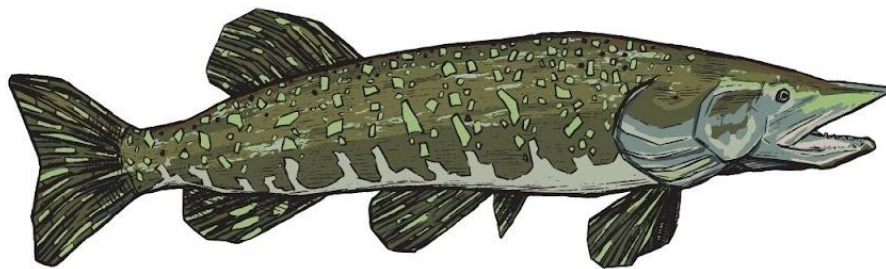
PIHLAKA PUIT
ON
PUNAKASPRUUN.

PIHLAKAT
NÄEB IGAL
POOL EESTIS.

VILJA OTSAS
ON
VIEHARULINE MÄRK
EHK
VIISKAND

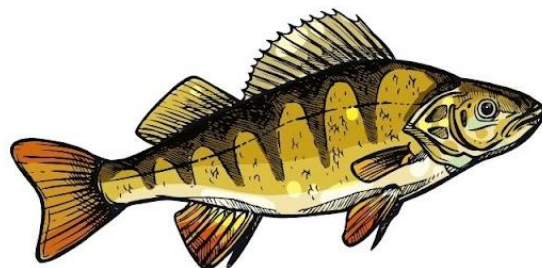
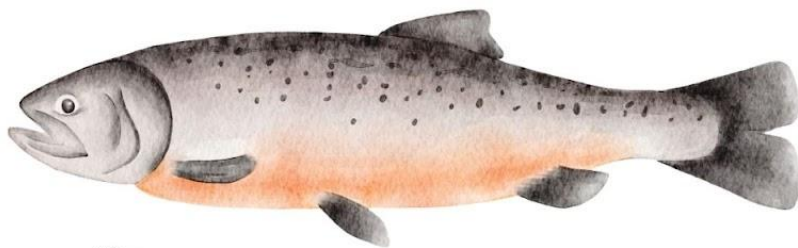
PIHLAKAL
ON
ÕUNVILJAD.

KALATREPP



HAUG

LÖHE



AHVEN



LÕHE JA FORELL
EHITAVAD PESA
KIVIDEST.

KALADEL ON
UIMED.

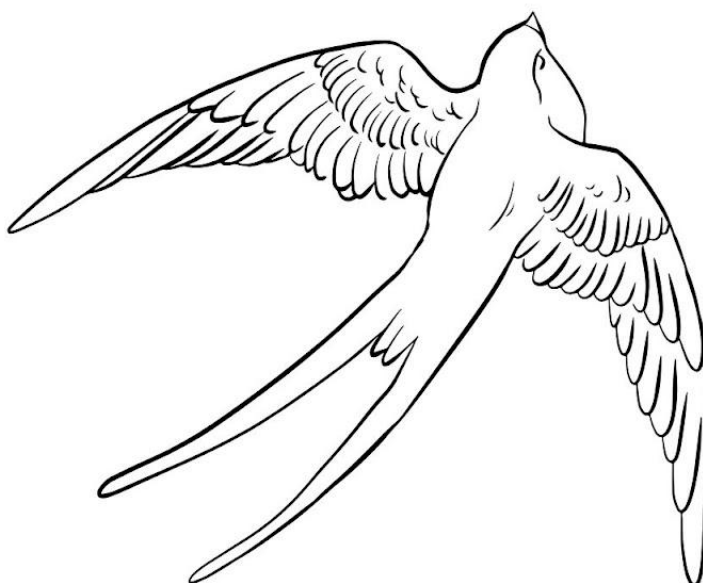
KALAD HINGAVAD
LÕPUSTEGA.

EESTIS ON SEITSE
KALALIIKI
LOODUSKAITSE ALL.

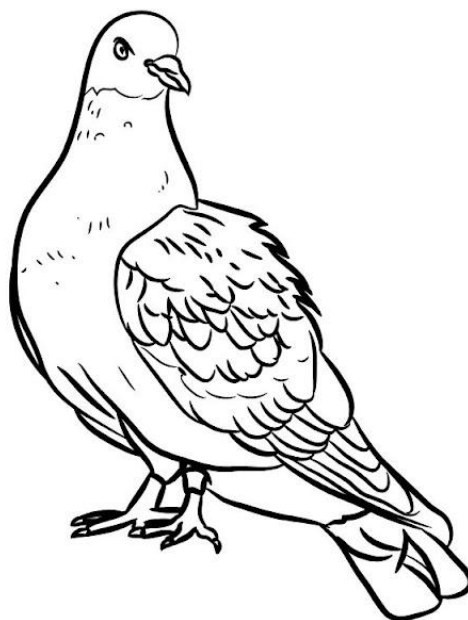
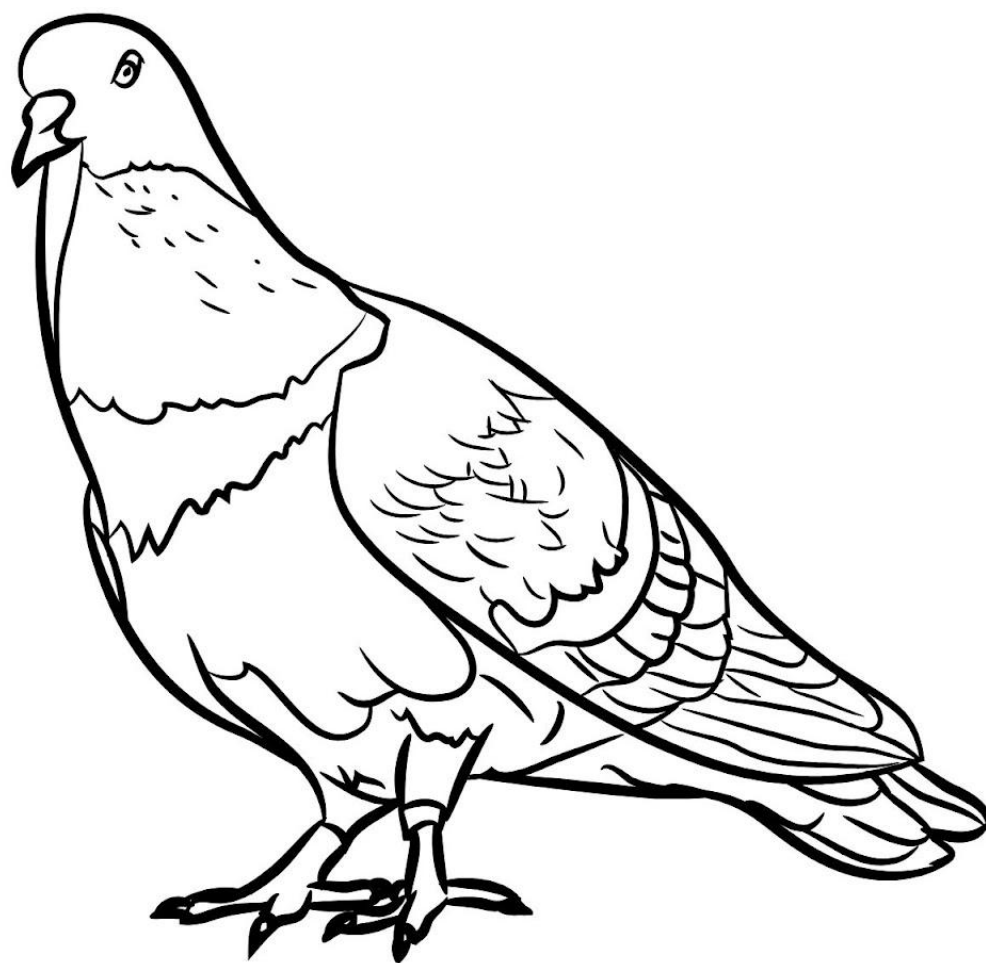
KALA KEHA ON
KAETUD
SOOMUSTEGA.

KALAPOEG-
MAIM.

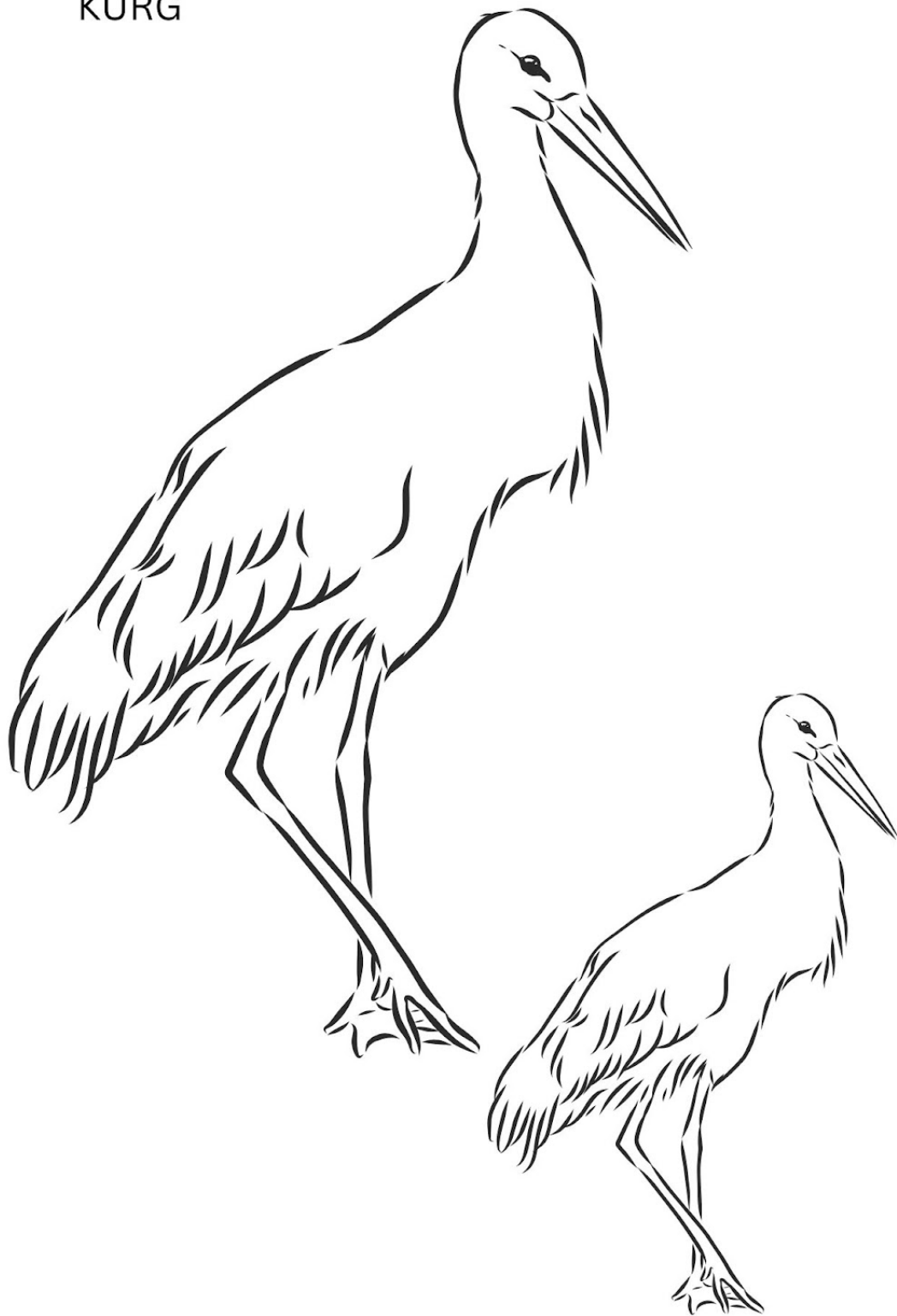
PÄÄSUKE



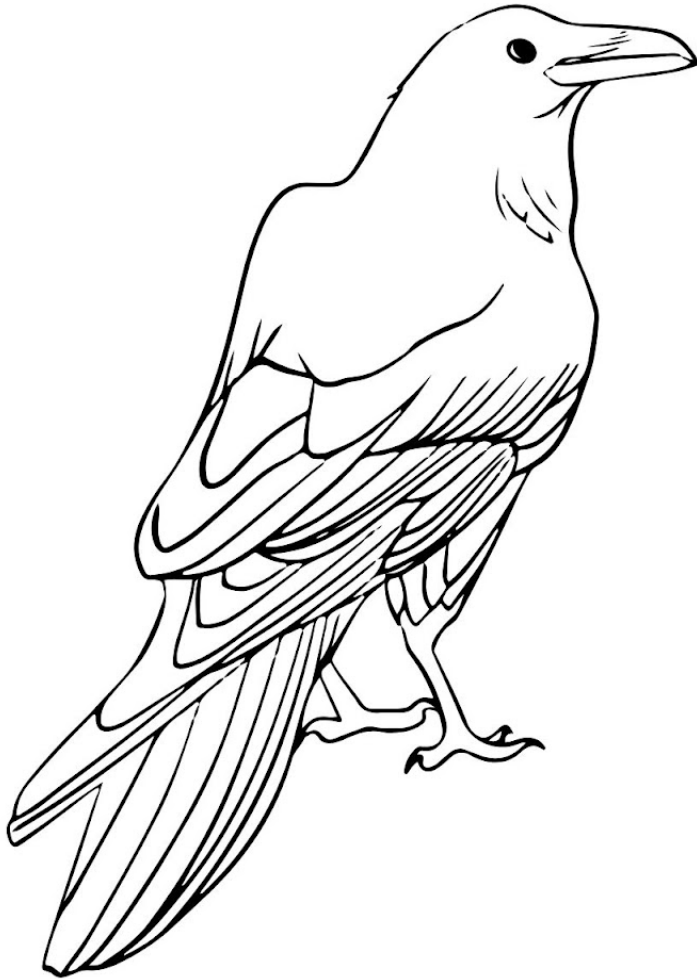
TUVI



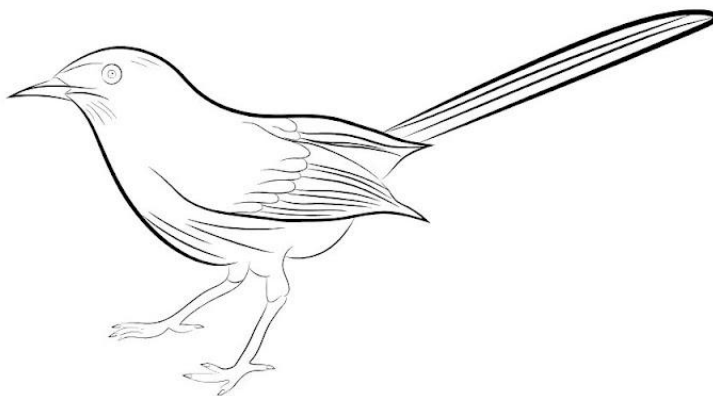
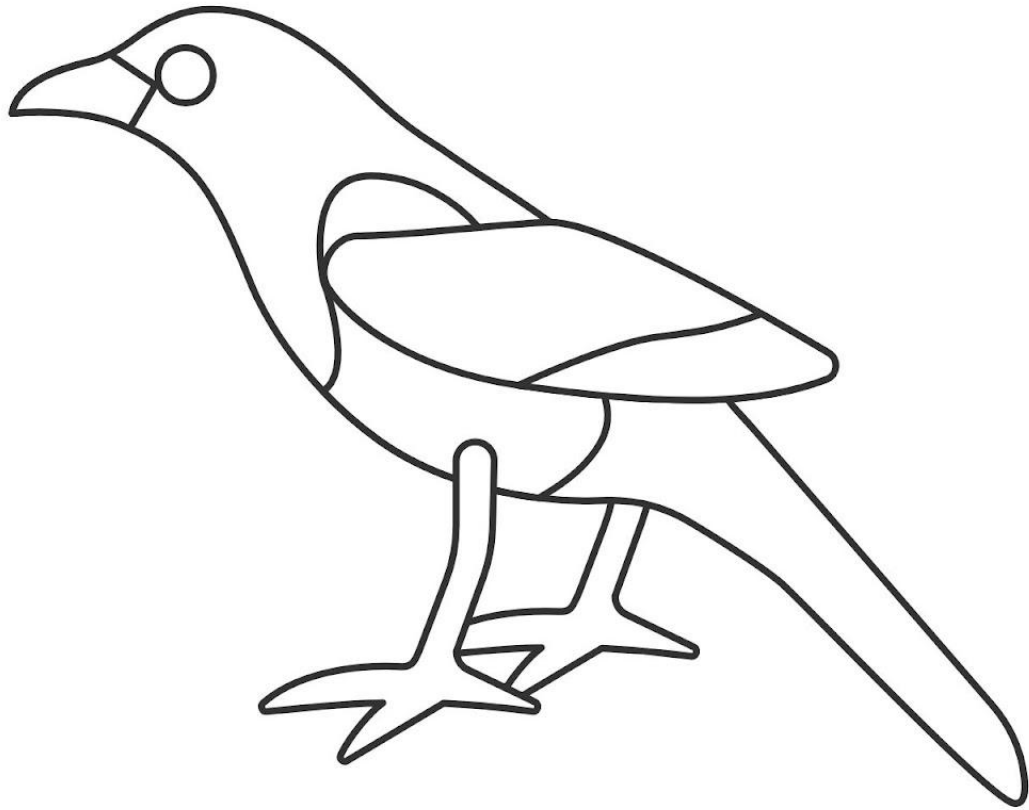
KURG



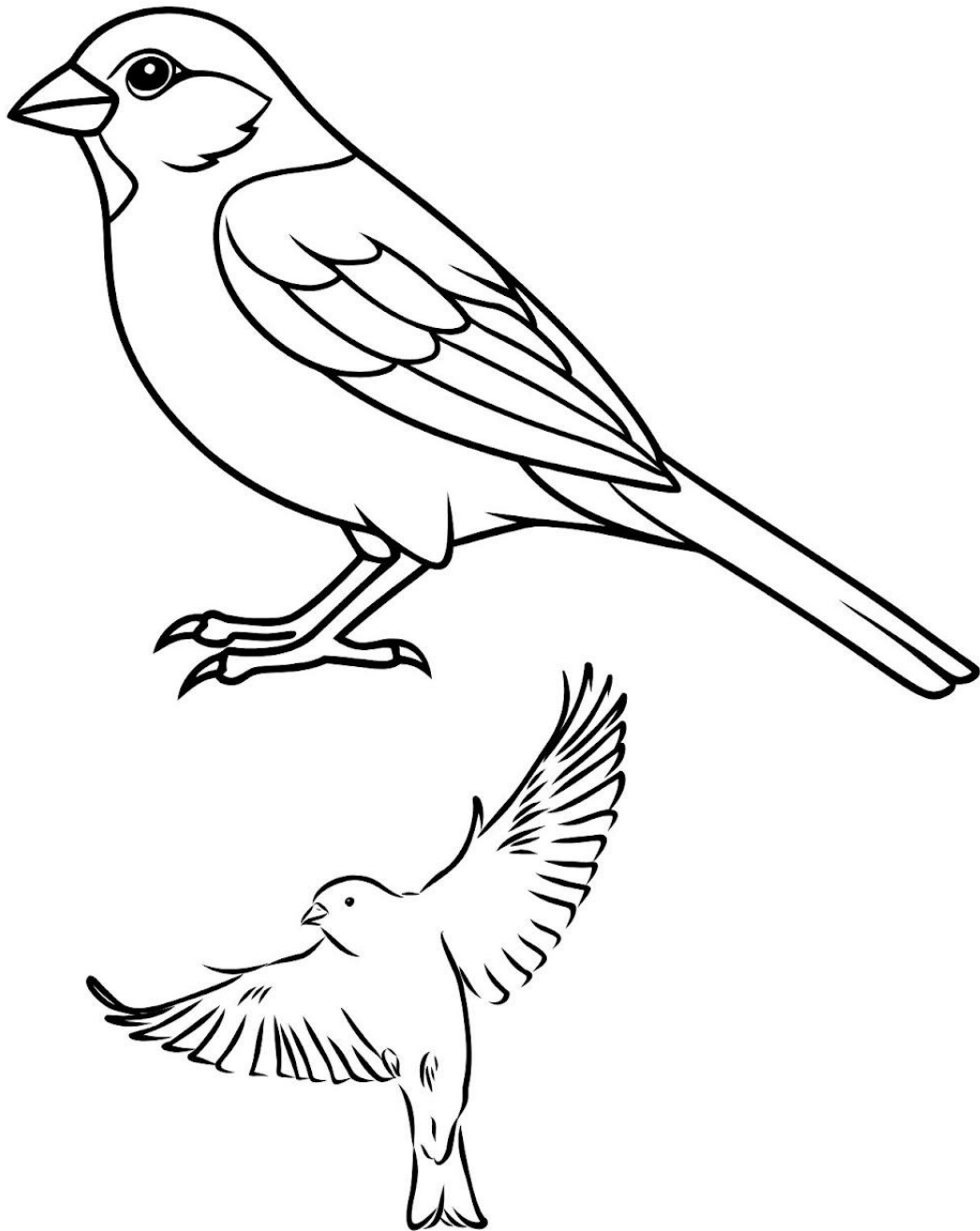
VARES



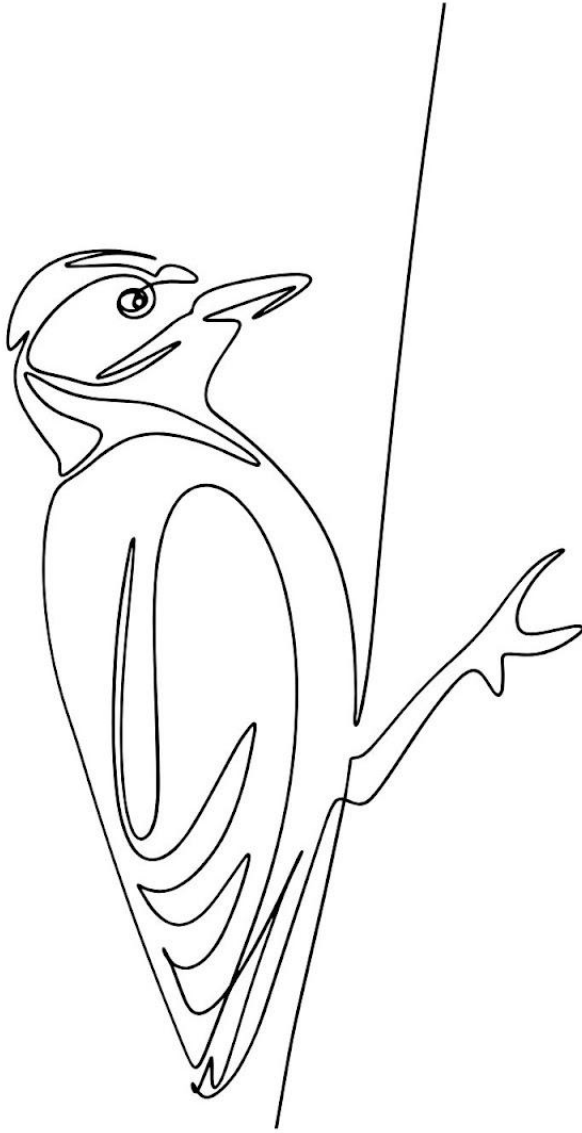
HARAKAS



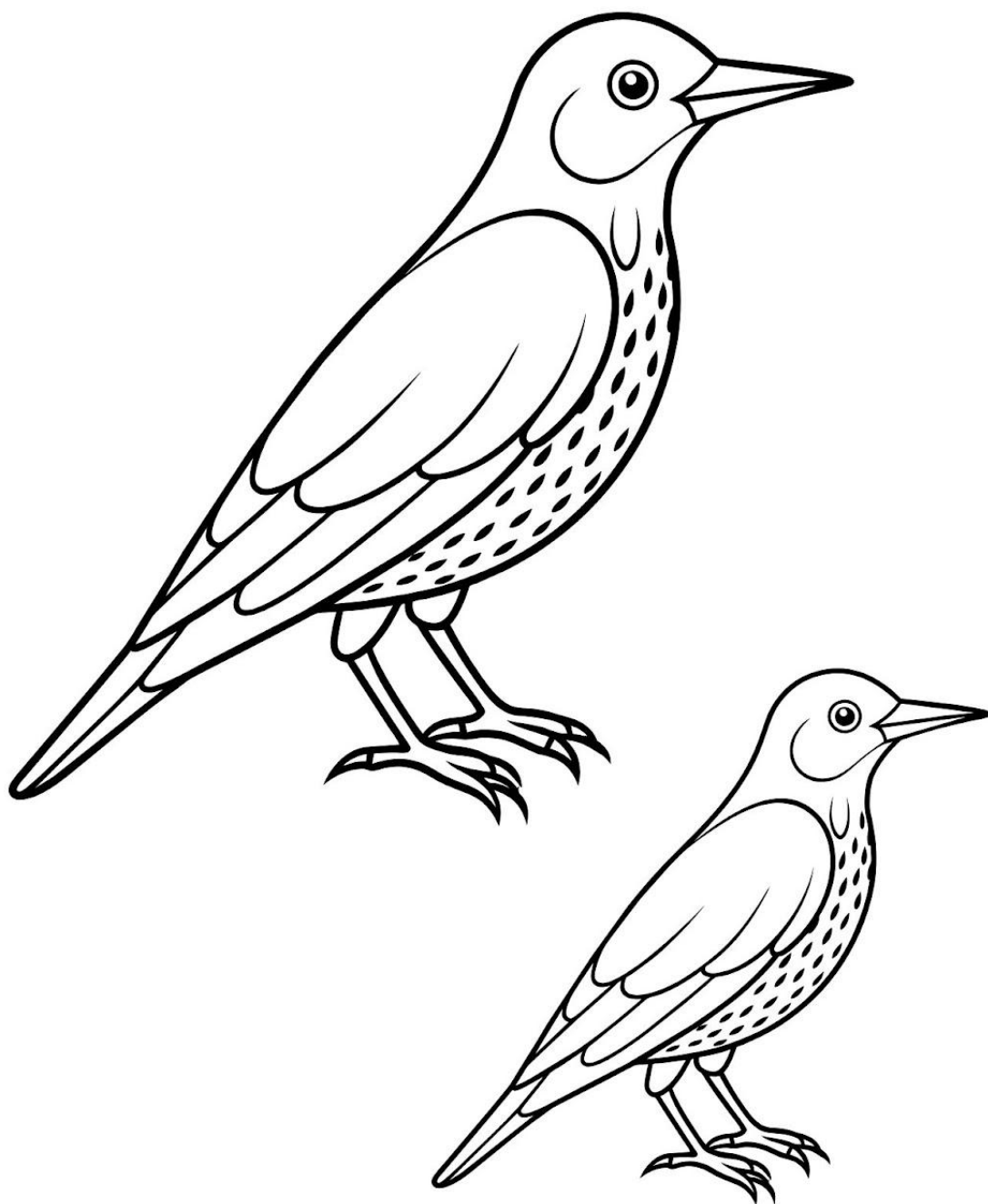
VARBLANE



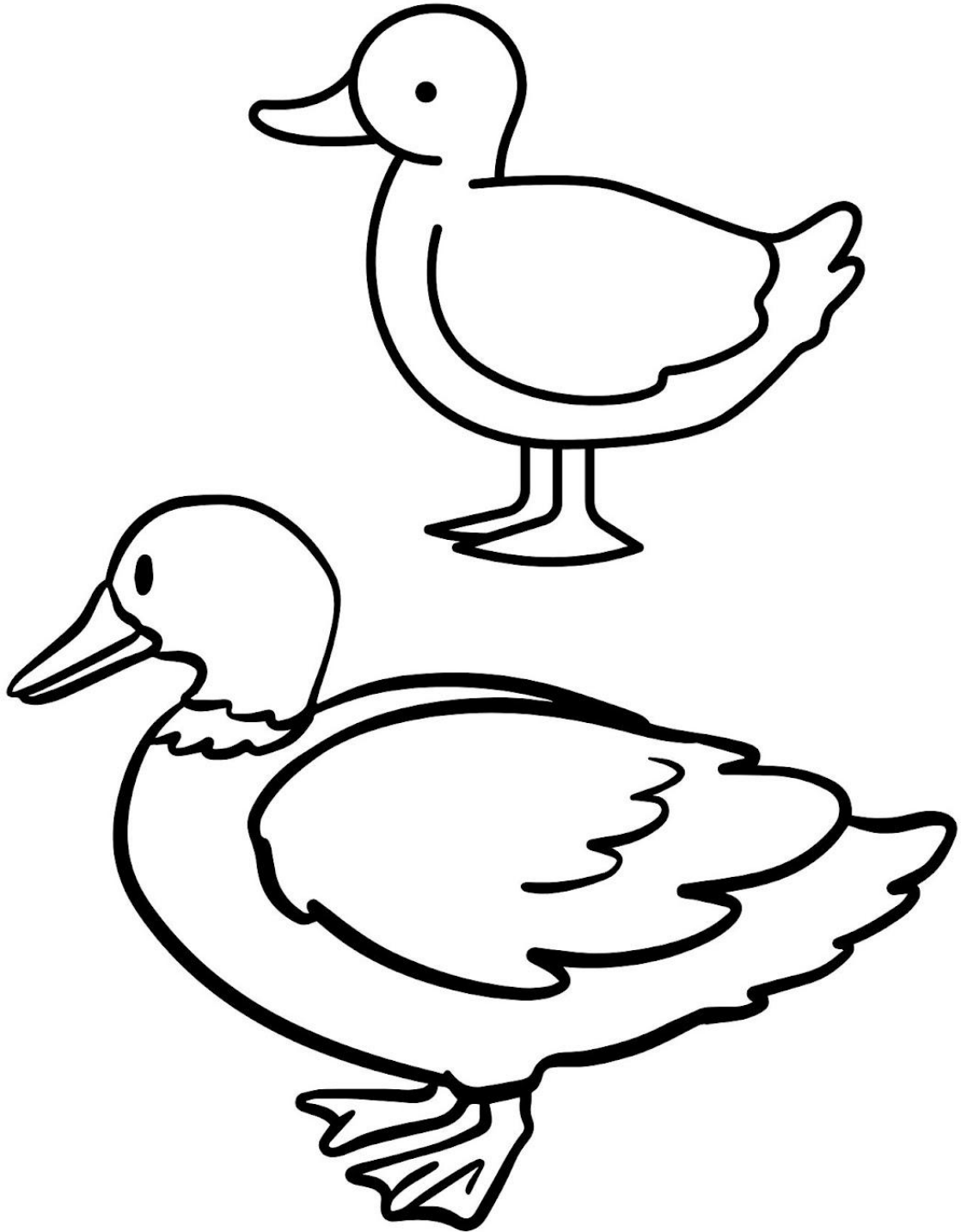
RÄHN



KULDNOKK



PART



Lisa 7. Erinevad vabavarana kasutatavad lisamaterjalide lingid ja raamatud

- Looduse sõbra töövihik
<https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/7341->
- Helid looduses
<http://www.loodusheli.ee/>
- Eesti taimed
<http://bio.edu.ee/taimed/>
- Eesti selgroogsed
<https://bio.edu.ee/loomad>
- Õppematerjalid projektist Kliimateadlik
[kliimatarkused](#):

Elurikkus
Muutused keskkonnas
Tootmine ja tarbimine
- Õppematerjal lüülijalgsete tundmaõppimiseks 5-7 aastastele
[Õppematerjal Sepp.pdf](#)
- Vahtra raamat
<https://meelespealasteaiameeskond.wordpress.com/wp-content/uploads/2020/04/vaher-lasteaia-c3b5uealal-sipsikud.pdf>
- Erinevate liikide tutvustused
[Loodusõpe](#)
- Linnulauluraadio
<https://www.looduskalender.ee/n/de/node/4446>
- Puud
<https://teemapuu.weebly.com/muistendid.html>
- Lindude ränne ja eesti linnud
https://www.eoy.ee/img/Lindude_r2nne.pdf
<https://looduskiiker.ee/tag/eesti-linnud/>
- Kukk, T. (2004). *Eesti taimede kukeaabits*. Tallinn. Kirjastus Varrak.
- Mänge <https://kirjumirju.ee/wp-content/uploads/2023/11/Mangude-kogumik-opilastele.pdf>
- Põldaru, A., Olt, M. (2002). *Lasteaia loodusõpetus*. TÜ Shalom.

Lisa 8. Puu

